

OIKEUTTAJAT

Tutkimus opettajien ja opettajaopiskelijoiden suhteesta lapsen oikeuksien sopimukseen osana kasvatustyötä

Justiina Nielikäinen
Opinnäytetyö
Humanistinen ammattikorkeakoulu
Nurmijärven kampus
Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön
koulutusohjelma (210 op)
11/2009

TIIVISTELMÄ

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Justiina Nielikäinen	
Työn nimi Oikeuttajat. Tutkimus opettajien ja opettajaopiskelijoiden suhteesta lapsen oikeuksien sopimukseen osana kasvatustyötä	
Työn ohjaaja Riikka Jalonen	Sivumäärä 59
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää nykyisten ja tulevien opettajien asenteita ja tietoja YK:n lapsen oikeuksien sopimuksesta. Tutkimuksella kartoitettiin myös sitä, millaista materiaalia ammattikasvattajat kaipaisivat lapsen oikeuksien käsittelyyn ja mitä he pitävät olemassa olevista materiaaleista. Tutkimus liittyi kiinteästi Taksvärkki ry:lle toimittamani Lapsen oikeuksien menetelmäoppaan kehittävyvaiheeseen, mutta tulokset ovat yleisemminkin hyödynnettävissä ammattikasvattajille suunnattuja lapsen oikeus -materiaaleja kehiteltäessä.</p> <p>Tutkimus toteutettiin sähköisillä kyselylomakkeilla vuoden 2009 helmikuussa ja niihin vastasi kaikkiaan 232 opettajaopiskelijaa ja 37 opettajaa. Vastaaajia oli maantieteellisesti ympäri Suomen, joten tulokset voidaan yleistää koskemaan koko maata.</p> <p>Kyselyaineiston perusteella opettajat tuntevat suomalaista keskivertoa paremmin lapsen oikeudet, kun taas opiskelijat hieman heikommin. Molempien vastaajaryhmien mukaan lapsen oikeuksien tuntemus on kuitenkin opettajien velvollisuus ja sopimuksesta tulisi puhua enemmän mm. opettajankoulutuksen yhteydessä. Monilla oli myös kiinnostusta perehtyä aiheeseen nykyistä paremmin.</p> <p>Hyvin harva Lapsen oikeuksien sopimukseen tutustuneistakaan oli kuitenkaan perehtynyt erilaisiin järjestöjen tuottamiin materiaaleihin tai osallistunut vapaaehtoisesti aihetta käsitteleviin seminaareihin. Tutkimuksen valossa tiedottaminen ja oppiaineisiin sitomattomuus näyttääkin olevan heikoin lenkki järjestöjen lapsen oikeuksiin liittyvissä materiaaleissa. Monikaan vastaaja ei tiennyt mistä erilaisia materiaaleja aiheen käsittelyyn saisi ja miten ne voisi omaan opetukseen linkittää.</p>	
Asiasanat Lapsen oikeudet, kvantitatiivinen tutkimus, opettajat, opettajaopiskelijat, koulu, Taksvärkki, SOOL, kysely	

ABSTRACT

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree Programme on Civic Activity and Youth Work

ABSTRACT

Author Justiina Nielikäinen	
Title Right to teach - Research on teachers' and teacher students' attitude towards the convention on the rights of the child	
Tutor Riikka Jalonen	Number of pages 59
Abstract <p>The meaning of the research was to investigate how teachers and teacher students see the convention on the rights of the child as part of their work. Meaning was to find out what kind of materials teachers would and have used. The research was a part of the background studies that I made as I was editing a guide that Taksvärkki ry wanted to make for teachers about children rights. Though the research was a base for this one guide the results can be used in order to make more children rights materials for professional educators.</p> <p>The survey was made in February 2009 by using electronic inquiries. 232 students and 37 teachers replied.</p> <p>Based on the research, working teachers know the rights of the child better than most of Finns. The students however seem to be four percentage less familiar with the convention than average people. Still both groups think that it should be obligatory for teachers to know the rights and it should be talked more about in the universities</p> <p>Only a few of those who were familiar with the convention had used some related materials that are produced by organizations. It seems that the main problem in children rights materials is how to make the materials known and used. The materials should be linked better to certain subjects. Teachers would find it easier to use ready hour plans rather that try to figure out how to link some exercises e.g. in history.</p>	
Keywords The convention on the rights of the child, research, inquiry, teachers, students, school	

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ	
ABSTRACT	
JOHDANTO	5
2 LAPSEN OIKEUDET	6
2.1 Kuka on lapsi?.....	6
2.2 Lapsen oikeuksien sopimus	6
2.3 Lapsen oikeuksien toteutuminen maailmalla	8
2.4 Lapsen oikeudet osana kansainvälisyyskasvatusta	10
2.5 Suomi ja lapsen oikeudet	11
3 KOULU LAPSEN OIKEUKSIEN EDISTÄJÄNÄ.....	13
3.1 Opetussuunnitelma ja ihmisoikeudet	14
3.1.1 Opetussuunnitelma ja arvot.....	14
3.1.2 Piilo-opetussuunnitelma.....	16
3.2 Pedagoginen ja didaktinen näkökulma.....	16
3.2.1 Pedagogiikka.....	17
3.2.2 Didaktiikka.....	17
3.3 Opettajuus ja lapsen oikeudet.....	18
3.3.1 Opettajan auktoriteetti ja lapsen oikeudet	19
3.3.2 Opettajan oppimiskäsityksistä.....	20
4 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA ARVIOINTI.....	21
4.2 Omat motiivit	22
4.3 Tutkimusmenetelmät ja toteutus	23
4.4 Kyselylomakkeiden erot ja lomakkeen arviointi.....	24
4.5 Tutkimuksen luotettavuus	26
4.6 Aiemmat tutkimukset aiheesta	27
5 TUTKIMUSTULOKSET	28
5.1 Sukupuoli	28
5.2 Vastausten maantieteellinen jakauma	29
5.3 Vastaajien suuntautuminen	30
5.4 Ikä ja kokemus	31
5.5 Lapsen oikeuksien sopimus	32
5.6 Velvollisuus	37
5.7 Opetuksessa hyödynnetyt materiaalit.....	39
5.8 Yliopisto ja lapsen oikeudet	46
5.9 Vapaa sana	49
6 POHDINTAA	52
LÄHTEET.....	57
LIITTEET	60

JOHDANTO

Käsittelen tutkimuksessani nykyisten ja tulevien opettajien asenteita, näkemyksiä ja kokemuksia liittyen YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen. Tutkimusaineisto on kerätty taustatiedoiksi Taksvärkki ry:lle tuottamaani toiminnallista materiaalia varten. Tutkimustuloksia voi kuitenkin hyödyntää monien erilaisten opettajille suunnattavien materiaalien tuottamisessa, sillä osa tuloksista lienee yleistettävissä laajemminkin kansainvälisyyskasvatukseen.

Tutkimus on toteutettu kvantitatiivisia menetelmiä hyödyntäen sähköisellä kyselylomakkeella. Internet-lähteitä on käytetty suhteessa muuhun kirjallisuuteen hyvin runsaasti. Lähteet ovat perusteltuja, koska hyvin moni lapsen oikeuksia koskeva lausunto, raportti tai tutkimus on julkaistu internetissä. Myös monilta lapsiasiajärjestöiltä on saanut hyvää materiaalia juuri internetin välityksellä.

Tutkimuksen ymmärtämisen kannalta on syytä tietää perusasiat lapsen oikeuksien sopimuksesta ja koulumaailman käytännöistä. Myös opettajuus on keskeinen, läpileikkaava teema koko tutkimuksessani. Etenen käsitteiden määrittelyn kautta tutkimuksen varsinaiseen esittelyyn ja tuloksiin, jotta lukija ymmärtäisi, miten erilaisiin ratkaisuihin tutkimuksessa on päädytty ja mitkä ovat taustalla vaikuttavat käsitykset niin lapsen oikeuksista kansainvälisyyskasvatuksen osana kuin opettamisesta kuin opettajuudestakin.

Tutkimuksen olen jakanut kahteen osaan, tutkimuksen tekoon ja arviointiin sekä varsinaisiin tutkimustuloksiin. Tulosten esittelyssä olen käyttänyt paljon kuvioita, jotka myös puhuvat puolestaan. Olen kuitenkin pyrkinyt analysoimaan mahdollisia syitä, jotka ovat vaikuttaneet esimerkiksi opettajien ja opiskelijoiden vastausten eroihin. Lopuksi kerron tutkimuksen herättämiä ajatuksiani ja kertaan keskeiset tulokset. Lukuiloa.

2 LAPSEN OIKEUDET

Lapsen oikeuksien sopimus on maailman laajimmin ratifioitu ihmisoikeussopimus, jonka kansalaiset kuitenkin tuntevat huonosti. Lasten erityisasemaan on havahduttu vasta viime vuosisadalla, mutta siitä lähtien useat eri tahot ympäri maailmaa ovat sitoutuneet edistämään lasten asemaa ja hyvinvointia. Keinoja on useita, mutta lähes kaikki ovat sitoutuneet edistämään lapsen oikeuksien sopimukseen laadittuja tavoitteita.

2.1 Kuka on lapsi?

YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen ensimmäinen artikla määrittelee lapsen alle 18-vuotiaaksi, ellei täysi-ikäisyyttä saavuteta lapseen soveltuvien lakien mukaan aikaisemmin (Lapsen oikeuksien sopimus, artikla 1). Sopimus siis koskee pääsääntöisesti alle 18-vuotiaita, eikä siinä ole eroteltu lapsuutta ja nuoruutta keskenään.

On hyvä tietää, että lapselle on olemassa muitakin määritelmiä. Esimerkiksi lapsillisä Suomessa loppuu, kun henkilö täyttää 17 vuotta. Näitä lapsuuden erilaisia määritelmiä on kritisoitu lapsen oikeuksien sopimuksen vastaisina, tai vähintäänkin kyseenalaisina lapsen oikeusturvan kannalta. (Mannerheimin lastensuojeluliiton lausunto 2008.) Tässä tutkimuksessa olennaisin lapsen määritelmä on sama kuin lapsen oikeuksien sopimuksessa, joten viitatessani lapsiin, tarkoitan henkilöitä, jotka eivät vielä ole saavuttaneet täysi-ikäisyyttä.

2.2 Lapsen oikeuksien sopimus

Lapsen oikeuksien historian voidaan katsoa alkavan vuodesta 1924, jolloin englantilainen filantrooppi Eglantyne Jebb esitteli kansainliitolle viisi lapsen perustarpeita

käsittelyä kohtaa, joita tulisi kunnioittaa. Nämä viisi kohtaa muodostivat ensimmäisen Lapsen oikeuksien julistuksen. (Harrison 2008, 2-3).

Toisen maailmansodan jälkeen muodostettu Yhdistyneet kansakunnat adoptoi Jebbin ajatukset lapsen oikeuksista ja yleiskokous muotoili vuonna 1959 näiden viiden kohdan pohjalta kymmenkohtaisen Lapsen oikeuksien julistuksen, jonka tänäkin päivänä tunnemme (Harrison 2008 2-3). Julistuksella YK pyrki vetoamaan yksilöihin, yhteisöihin ja hallituksiin lapsen oikeuksien toteutumiseksi. Julistuksessa määriteltyjen periaatteiden mukaan lapsia pitää kohdella hyvin riippumatta heidän ominaisuuksistaan kuten kansallisuudesta, uskonnosta, ihonväristä tai sukupuolesta. Julistus ei kuitenkaan sitonut valtioita lainsäädännöllisesti. (Unicef.)

Vuonna 1989, 30 vuotta julistuksen laatimisen jälkeen YK:n yleiskokous päätti muotoilla sitovamman sopimuksen lapsen oikeuksien edistämiseksi. YK:n Lapsen oikeuksien sopimus on kansainvälinen ihmisoikeusasiakirja, joka on maailman ratifioituin yleismaailmallinen ihmisoikeussopimus. Vain Yhdysvallat ja Somalia ovat jättäytyneet Lapsen oikeuksien sopimuksen ulkopuolelle. (Honkanen ym. 2000, 36.) Sopimuksessa määritellään kaikilla maailman alle 18-vuotiailla olevat oikeudet. Sopimuksen tarkoituksena on taata lapsille lapsuus kieltämällä heiltä raskas työ ja antamalla lapsille mahdollisuus koulunkäyntiin, huolenpitoon, leikkiin ja vapaa-aikaan jo julistuksessa mainittuja periaatteita noudattaen. (Lapsen oikeuksien sopimus.)

Lapsen oikeuksien sopimuksen neljäs artikla velvoittaa valtioita ottamaan lapsen oikeudet huomioon lainsäädännössään. (Lapsen oikeuksien sopimus.) Kaikki valtiot joutuvat raportoimaan viiden vuoden välein lapsen oikeuksien edistymisestä omassa maassaan. Raportit toimitetaan YK:n lapsen oikeuksien komitealle, jonka tehtävänä on valvoa sopimuksen toteutumista. Komitea kokoontuu kolme kertaa vuodessa tarkastelemaan eri maiden raportteja. (Honkanen ym. 2000. 59.) Lapsen oikeuksien komitea ottaa vastaan myös kansalaisjärjestöjen raportteja eri maista, joita käytetään apuna tarkasteltaessa hallitusten antamia raportteja. Järjestöjen

raporteilla on myös merkittävä rooli erilaisten puutteiden ja rikkomusten esiintuomisessa. Kansalaisjärjestöillä katsotaan olevan paremmat lähtökohdat tuoda esiin käytännön ongelmia, sillä hallitusten raportit ovat yleensä varsin lainsäädäntökeskeisiä. Raportin tarkastamisen ja hallituksen ja järjestöjen kuulemisen jälkeen komitea antaa loppulausuntonsa, jossa se antaa valtiolle kritiikkiä, huomioi positiiviset seikat ja antaa suosituksia jatkoa varten. (emt. 62-67.)

Muut keinot valvoa lapsen oikeuksien sopimusta ovat vähäiset. Esimerkiksi valtioiden välisiä kauppasaartoja tai diplomaattisuhteiden katkaisuja ei lapsen oikeuksien edistämisen nimissä tehdä. Pääsääntöisesti sopimuksen toteutumista kansainvälisesti pyritään edistämään erilaisten yhteistyöhankkeiden ja asiantuntija-avun keinoin. (Honkanen ym. 2000. 63-64.) Tällaiset keinot ovat usein myös järjestöjen tapaan edistää asiaa. Järjestöillä onkin niin Suomessa kuin kansainvälisestikin suuri rooli lapsen oikeuksien edistäjänä ja hallituksen toimintojen tarkkailijana. Suomessa aktiivisesti lapsen oikeuksien ajamiseen keskittyviä järjestöjä ovat mm. UNICEF, Mannerheimin lastensuojeluliitto ja Pelastakaa Lapset. Lisäksi monet järjestöt edistävät lapsen oikeuksia muun toimintansa ohessa. Esimerkiksi ihmisoikeusjärjestöille lapsen oikeudet ovat tärkeä teema, mutta organisaatiot tekevät myös paljon töitä muihin ihmisoikeussopimukseen liittyen.

2.3 Lapsen oikeuksien toteutuminen maailmalla

Lapsen oikeudet toteutuvat sopimukseen sitoutuneissa valtioissa varsin eri tasoisesti. Missään maassa tuskin ollaan ideaalitalanteessa, jossa lapsia ja nuoria kuunnellaan niin paljon kuin mahdollista ja jossa kenenkään lapsen ei tarvitse kärsiä minkäänlaisesta hyväksikäytöstä tai väkivallasta. Valtioiden tavoissa hoitaa ja toteuttaa sopimusta on kuitenkin eroja.

Suuria ongelmia on katsottu olevan esimerkiksi lasten osallistumisessa sotiin, sekä lapsien hyväksikäytön saralla. Aiheet on katsottu erityisen tärkeiksi ja niiden osuutta on haluttu tarkentaa. Sekä lapsen osallistumisesta aseellisiin konflikteihin, että

lapsikauppaa, -pornoa ja -prostituutiota käsittelevistä aiheista on tehty sopimukseen lisäpöytäkirjat, jotka eivät ole aivan yhtä laajasti ratifioituja kuin varsinainen sopimus. Joissakin maissa myös koulunkäynti on edelleen etenkin tytöille harvinaisen etuoikeus, samoin terveydenhuollossa ja ravinnon saamisessa on vakavia puutteita. Myös tyttöjen ympärileikkauksia, lapsiavioliittoja ja lapsityövoimaa ilmenee ympäri maailmaa. (Unicef.) Toisaalta lapsen oikeuksien sopimus on kohentanut lasten oloja monissa maissa. Osaltaan tähän ovat vaikuttaneet erilaiset kehitysyhteistyöjärjestöt ja erityisesti lapsen oikeuksia ajavien järjestöjen toiminta. Sopimuksen myötä myös monissa valtioissa ollaan herätty lapsen oikeuksien huomiointiin entistä laajemmin. Toisissa maissa tämä tarkoittaa koulujen, toisissa koululaisista muodostettavien nuorisovaltuustojen perustamista.

Euroopan Unionissa on perustettu vuosien saatossa erilaisia toimintaohjelmia lapsen oikeuksien edistämiseksi. Ohjelmia on tehty mm. lapsikaappauksiin, lapsiprosituutioon, syrjäytymiseen, koulutukseen ja terveydenhuoltoon liittyen. Lisäksi EU:ssa periaatteena on pyrkiä ottamaan lapsen oikeudet huomioon kaikessa politiikassa läpäisyperiaatteella. (Mäkinen 2009.) EU:ssa varmasti lapsen oikeudet toteutuvatkin maailmanlaajuista keskiarvoa paremmin. Tosin uusien jäsenmaiden tilanne ei välttämättä vastaa vielääkään EU:n ihannetta. Esimerkkinä Romaniassa 1990-luvulla huomiota herättänyt lastenkotilapsien heikko kohtelu. (Honkanen ym. 63-64.) Lapsen oikeudet -kirjassa myös huomautettiin sarkastiseen sävyyn lapsen oikeuksien mahdollisesta vaikutuksesta tai vaikuttamattomuudesta Romanian tuolloin tulossa oleviin EU-jäsenyysneuvotteluihin (emt. 64). Romania on nykyisin jo EU:n jäsen.

Joka tapauksessa kaikille yhteisiin lapsen oikeuksiin on vielä pitkä matka, mutta oikeaan suuntaan ollaan maailmallakin menossa, vaikka sitten pienin askelin.

2.4 Lapsen oikeudet osana kansainvälisyyskasvatusta

Monet järjestöt ovat keskittyneet erilaisiin kansainvälisyyskasvatuksen teemoihin ja tuottavat paljon materiaalia erilaisista kansainvälisyyskasvatuksen osa-alueista. Lyhyesti kansainvälisyyskasvatus voidaan määritellä opetusministeriön kansainvälisyyskasvatus 2010 -toimenpideohjelman ehdotusta mukaillen toiminnaksi, joka ohjaa yksilöä ihmisoikeus- ja oikeudenmukaisuusperiaatteita noudattavaksi maailmankansalaiseksi ja kriittisesti ajattelevaksi yhteisön jäseneksi. Kansainvälisyyskasvatus voidaan myös nähdä prosessina, joka auttaa ihmisiä ymmärtämään ja arvostamaan erilaisuutta ja erilaisia kulttuureja, sekä huomioimaan maapallon rajalliset resurssit omassa toiminnassaan. Kansainvälisyyskasvatus voidaan jakaa myös pienempiin osiin, kuten ihmisoikeus-, tasa-arvo-, rauhan- ja mediakasvatukseen sekä kulttuurienväliseen ymmärrykseen, kehitys- ja oikeudenmukaisuuskasvatukseen ja kestävästä kehityksestä käsittelevään kasvatukseen. (Kansainvälisyyskasvatus 2010 2006.14.)

Lapsen oikeuksien sopimuksessa monet artikkelit käsittelevät jo yksistään kansainvälisyyskasvatuksen teemoja kuten oikeutta ravintoon ja terveydenhoitoon (kehityskysymykset ja ympäristökasvatus), kieltoa syrjiä sukupuolen tai rodun mukaan (tasa-arvo) tai kieltoa osallistua aseellisiin konflikteihin (rauhankasvatus) (Lapsen oikeuksien sopimus). Lapsen oikeudet muiden ihmisoikeuksien ohella ovat siis selkeästi läpileikkaava teema kaikessa kansainvälisyyskasvatuksessa, eikä niitä voi erottaa mistään osa-alueesta täysin, sillä kasvatus on usein lapsiin kohdistuvaa toimintaa, niin myös kansainvälisyyskasvatus.

Tiiviimmin kansainvälisyyskasvatus pureutuu lapsen oikeuksiin juuri ihmisoikeuskasvatuksen kautta, jolla pyritään lisäämään tietoa paitsi ihmisoikeussopimuksista, myös kasvattamaan toisia kunnioittavia, yhdenvertaisia ja itseään arvostavia yksilöitä (Gomes ym. 2006 17-18). Lapsen oikeudet ovatkin vähintään sivuteemana monen kehitysyhteistyöjärjestön toiminnassa, sillä jo ihmisoikeuksia edistämällä

edistetään lapsen oikeuksia ja lapsen oikeuksia edistämällä taataan parempi tulevaisuus lapsille, joista tulee aikanaan aikuisia.

2.5 Suomi ja lapsen oikeudet

"Sopimusvaltiot sitoutuvat saattamaan yleissopimuksen periaatteet ja määräykset yleisesti niin aikuisten kuin lastenkin tietoon tarkoituksen mukaisesti ja aktiivisesti" (Lapsen oikeuksien sopimus, artikla 42).

Suomessa Lapsen oikeuksien sopimus astui voimaan vuonna 1991 ja Suomi on siten velvollinen lisäämään kaikkien kansalaistensa tietoa lapsen oikeuksista. Käytännön tasolla läheskään kaikki eivät kuitenkaan lapsen oikeuksista tiedä. Tämä käy hyvin ilmi tuoreesta opetusministeriön teettämästä ja Taloustutkimus Oy:n (2009) tekemästä kyselystä, jossa haastateltiin 15-79-vuotiaita suomalaisia heidän tiedoistaan Lapsen oikeuksien sopimuksesta. Tutkimuksessa kysyttiin ovatko haastateltavat kuulleet YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksesta ja vain 56% vastaajista kertoi siitä tienneensä. (Opetusministeriö 2009.)

Suomeen perustettiin viimeisenä pohjoismaana lapsiasiavaltuutetun virka. Valtuutettu on toiminut sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä 1.9.2005 alkaen. Muissa pohjoismaissa käytännön kokemukset lapsiasiamiehestä ovat olleet varsin positiivisia. (Edilex 2004) Maria Kaisa Aula on toiminut Suomen lapsiasiavaltuutettuna viran perustamisesta lähtien. Lapsiasiavaltuutetun tehtäviä ovat lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuranta, yhteydenpito lapsiin ja heidän toiveidensa ja tilanteidensa välittäminen päätöksentekijöille, sekä sopimuksen tunnettuuden lisääminen ja kaikenlainen tiedottaminen lapsen oikeuksista. Valtuutetun tukena toimii lapsiasianeuvottelukunta. (Lapsiasiavaltuutettu.) Lapsijärjestöjen vuonna 2004 teettämässä selvityksessä korostettiin tulevan lapsivaltuutetun roolia juuri sopimuksesta tiedottamisessa. (Lapsijärjestöjen selvitys 2004.)

Taloustutkimuksen vuonna 2009 tekemän tutkimuksen pohjalta voi kuitenkin todeta, että tällä saralla Suomessa on edelleen paljon työtä, sillä lähes puolet kansalaisista ei tiedä lapsen oikeuksien sopimuksesta mitään. Yllättäen tutkimuksessa heikkojen sopimuksesta tiesivät 15-24-vuotiaat (Opetusministeriö 2009), siis se ryhmä, jotka ovat itsekin olleet lapsia ja kuuluneet sopimuksen kohderyhmään sen voimassaoloaikana.

Toisaalta tutkimuksessa oli selvitetty vain sopimuksen tuntemusta. Todennäköisesti moni haastatelluista tuntee jonkin verran suomalaista lainsäädäntöä ja tietää, että lapsiin ei saa kohdistaa väkivaltaa, eikä heitä saa hyväksikäyttää, siis asioita joita lapsen oikeuksien sopimuksessakin on. Tämä ei kuitenkaan riitä, sillä samat oikeudet koskevat myös lapsia muualla maailmassa, eivätkä Suomessakaan kaikki lapsen oikeudet toteudu moitteettomasti, vaikka meillä moni asia on paremmalla mallilla kuin monissa köyhemmissä maissa.

Suomen YK:lle toimittamasta lapsen oikeuksien määräaikaisraportista vuodelta 2008 käy ilmi, että Suomessakin on edellisen raportin jälkeen pyritty parantamaan lapsen asemaa mm. erilaisilla lakimuutoksilla (Suomen määräaikaisraportti 2008). Myös Suomen UNICEFin raporttia varten antamassa lausunnossa todetaan monen asian edistyneen huomattavasti. Järjestö kuitenkin kiinnittää huomiota myös puutteisiin lapsen oikeuksien toteutumisessa. Tulevaisuuden haasteita ovat mm. köyhien lapsiperheiden osuuden kasvaminen, kuntien itsenäisyys ja sitä kautta eri kunnissa asuvien lasten eriarvoisuus, turvapaikanhakijalasten kohtelu, vähemmistöryhmiin kuuluvien lasten asema sekä lapsen oikeuksien toteutuminen huostaanottilanteissa. Erityisesti UNICEF painottaa tiedottamisen lisäämistä, vaikka katsookin tilanteen parantuneen huomattavasti. Varsinkin opettajankoulutukseen pakolliseksi osaksi liitettävää ihmisoikeuskurssia järjestö peräänkuuluttaa. (Unicefin lausunto 2008.)

3 KOULU LAPSEN OIKEUKSIEN EDISTÄJÄNÄ

Milltei sata prosenttia Suomessa asuvista lapsista käy peruskoulun. Pääasiassa koulu alkaa sen vuoden syksynä, jolloin lapsi täyttää seitsemän vuotta. Erityisistä syistä koulunaloituskäytä voidaan kuitenkin aikaistaa tai tyypillisemmin siirtää myöhemmäksi. Monet lapset aloittavat oppiuransa jo edellisenä vuonna, jolloin on mahdollista osallistua esiopetukseen. Normaali oppivelvollisuus päättyy viimeistään kymmenen vuotta koulunaloituksesta, yleensä kuitenkin yhdeksän peruskouluvuoden jälkeen. Suurin osa siirtyy edelleen jatkokoulutukseen joko ammattikouluun tai lukioon.

Tavallisesti suomalaislapset ovat koulujärjestelmän piirissä vähintään 9-12 vuotta työskennellen samanikäisistä lapsista koostuvissa oppilasryhmissä. Ensimmäisestä kuudenteen luokkaan oppilailla on pääsääntöisesti luokanopettaja, joka opettaa lähes kaikkia tai kaikkia opiskeltavia aiheita. Seitsemännestä luokasta eteenpäin opetus siirtyy erikoistuneille aineenopettajille, jotka opettavat yleensä vain yhtä oppiainetta tai aineryhmää, kuten kieliä tai matemaattisia aineita.

Lapsen oikeuksien sopimuksen 28. artikla määrittelee jokaisella lapsella olevan oikeuden opetukseen ja velvoittaa sopimusvaltiot järjestämään maksuttoman perusopetuksen lapsille (Lapsen oikeuksien sopimus, artikla 28). Suomalainen peruskoulujärjestelmä siis mahdollistaa pelkällä olemassaolollaan yhden lapsen oikeuksien artiklan toteutumisen. On kuitenkin muitakin tapoja ja syitä edistää lapsen oikeuksia kuin pelkkä instituutio, sillä peruskoululla on keskeinen tehtävä lasten tutustuttamisessa yhteiskunnan toimintaan ja elämän eri osa-alueisiin. Peruskoulu tavoittaa kaikki Suomessa asuvat lapset useina vuosina heidän keskeisten kehitysvaiheidensa aikana.

Tässä kappaleessa tarkastelen sitä, kuinka Lapsen oikeuksien sopimus ja sen opetus toteutuu suomalaisessa peruskoulussa, jossa luulisi olevan kaikki edelly-

tykset ja kiinnostus aiheen syvällisellekin käsittelylle. Koskettaahan aihe kaikkia opettajia ja oppilaita joka päivä.

3.1 Opetussuunnitelma ja ihmisoikeudet

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet on kansallinen kehys, jossa määritellään eri oppiaineiden keskeiset sisällöt ja tavoitteet ikäluokittain. Perusteissa myös määritellään peruskoulun keskeiset tehtävät ja arvopohja. Tämän opetushallituksen dokumentin pohjalta kunnissa tehdään yksityiskohtaisemmat kuntakohtaiset opetussuunnitelmat, joita opettajien tulee työssään noudattaa. (POP 2004, 10-11.) Lukion opetussuunnitelman perusteet toimii lukioille vastaavana ohjenuorana, mutta siinä painotetaan opiskelijan omien valintojen ja henkilökohtaisen opetussuunnitelman tärkeyttä (LOP 2003, 8-9). Usein törmää myös sanontaan, jossa puhutaan opetussuunnitelmista "opettajan raamattuna". Uusikylän (2005) mukaan opetussuunnitelmaa ei tulisi tarkastella liian tiukkana säännös- ja määräyskokoelmana, vaan ymmärtää se kehyksenä, joka antaa liikkumatilaa yksilölliselle opettamiselle ja oppimiselle ja määrittää tietyt tarpeellisen yleissivistyksen raamit (Uusikylä & Atjonen 2005, 50-51).

3.1.1 Opetussuunnitelma ja arvot

"Perusopetuksen arvopohjana ovat ihmisoikeudet, tasa-arvo, demokratia, luonnon monimuotoisuuden ja ympäristön elinkelpoisuuden säilyttäminen sekä monikulttuurisuuden hyväksyminen. Perusopetus edistää yhteisöllisyyttä, vastuullisuutta sekä yksilön oikeuksien ja vapauksien kunnioittamista " (POP 2004, 14).

Perusopetuksen eli ala- ja yläkoulujen toiminnan kantavana taustavoimana ovat selkeästi kansainväliset ihmisoikeussopimukset, ja kansainvälisyyskasvatusta yleisemminkin määrittävät arvot. Myös lukio-opetuksen lähtökohtana ovat ihmisoikeu-

det (LOP 2003, 12). Opetussuunnitelmissa siis selkeästi määritetään, että opettajien tulisi kunnioittaa ihmisoikeuksia ja tasa-arvoa. Voisikin ajatella, että kunnioitukseen ja huomioidakseen nämä asiat, opettajan on tunnettava sopimukset, joille koulun arvot pohjaavat.

Tutkimusta suomalaisten opettajien ihmisoikeuskäsityksistä ei kuitenkaan ole, eikä mikään yliopistollinen opettajaopiskelijoille pakollinen kokonaisuus kata automaattisesti ihmisoikeustuntemusta (esim. Helsingin yliopiston tutkintovaatimukset 2008-2011). Poikkeuksena saattavat olla esim. kansainvälisyyteen painottuneet opettajankoulutusohjelmat, jollainen on mm. Oulun yliopistossa. Myös aiheesta innostuneet yliopistonlehtorit ja professorit voivat aihetta käsitellä, mutta ihmisoikeudet ei ole minkään pakollisen kurssin teema. Opetussuunnitelman perusteisiin tutustutaan varmasti kaikissa opettajankoulutuksissa, mutta ne eivät varsinaisesti avaa ihmisoikeussopimuksia sellaisenaan, vaikka taustalla arvopohjana toimisivatkin. Opettajilta ei voida odottaa sellaisen arvopohjan opettamista, jota he eivät välttämättä edes itse tiedosta.

Elämäkatsomustieto on perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa ainut oppiaine, jossa yksiselitteisesti mainitaan ihmisoikeudet opetuksen tavoitteissa ja sisällöissä. Yhteiskuntaopissa puhutaan yksilön - ja jokamiehen oikeuksista ja velvollisuuksista, muutoin oikeuksia ei opetussuunnitelman perusteiden oppiainesisällöissä juuri käsitellä. (POP 2004.) Toki perusteissa määritellään, että ihmisoikeuskasvatuksen tulee olla läpileikkaava ja eheyttävä teema koko peruskoulun opetuksessa (emt. 38-43), mutta ilman selkeää määrittelyä siitä, mihin oppiaineeseen ihmisoikeudet kuuluvat, on riski niiden "unohtumisesta" suuri. Etenkin yläkouluissa aineenopettajat saattavat jättää ihmisoikeuksien puhumisen toisille opettajille, koska sitä ei heidän oppiaineensa sisällöissä mainita. Alakouluissa vastuuta ei voi niin herkästi sysätä muille, koska opettaja on yleensä vastuussa luokkansa kaikesta opetuksesta. Silti aiheen käsittely voi tuntua hankalalta ilman selkeää ohjeistusta. Etenkin, jos siihen ei ole omassa koulutuksessakaan panostettu.

3.1.2 Piilo-opetussuunnitelma

Piilo-opetussuunnitelmalla tarkoitetaan sellaisia koulun vaikutuksia, joita kukaan ei varsinaisesti ole suunnitellut tai tarkoittanut. Lyhyesti siis opetussuunnitelman ja koulutodellisuuden kohdatessa syntyviä ennaltamäärittämättömiä ja ilman tavoitteita aiheutuneita seurauksia ja oppimistilanteita voidaan kutsua piilo-opetussuunnitelmaksi. Koulu on rakenteeltaan sellainen, että se pakottaa opettajan ja oppilaat käyttäytymään tietyllä tavalla, esimerkiksi jaksottamaan oppimisen 45 minuutin osiin ja sietämään suuria ryhmäkokoja. Näistä arkielämän seikoista seuraa, että oppilaat oppivat kouluaikaanaan mm. kärsivällisyyttä, odottamista ja ulkoahjautuvaa jaksottamista, vaikkei niitä opittaviksi tavoitteiksi olekaan asetettu. (Uusikylä ym. 2005, 55. Antikainen, Rinne & Koski 2003, 224-225.)

Piilo-opetussuunnitelmalla saattaa siis olla myös vaikutusta siihen, miten oppilaat omaksuvat esimerkiksi ihmisoikeus- ja arvokasvatuksen. Jos opettaja tiedostamattaan kohtelee oppilaita epäoikeudenmukaisesti ja sortuu usein pieniinkin ihmisoikeusloukkauksiin, hän voi esimerkillään vesittää aiemmilla tunneilla opettamansa asiat.

3.2 Pedagoginen ja didaktinen näkökulma

Pedagogiikka ja didaktiikka ovat Suomessa yleisesti käytettyjä termejä, joilla on monissa muissa maissa negatiivinen kaiku ja esimerkiksi sana education korvaa ne usein (Kansanen 2006,16-18). Tutkimuksen kannalta esimerkiksi amerikkalaisen perinteen käsitykset didaktiikasta ja pedagogiikasta eivät ole kuitenkaan relevantteja ja pitäydyn määrittelyissäni suomalaisessa kasvatustieteessä ja sen käsitteistössä. Pedagogiikka on keskeinen osa opettajan ajattelua ja vaikuttaa siihen, millaisia valintoja hän tekee, siksi käsitteen hahmottaminen on merkittävää tutkimustuloksiin vaikuttavien tekijöiden ymmärtämisen kannalta.

3.2.1 Pedagogiikka

Pedagogiikka tulee alkujaan latinasta ja tarkoittaa poikien ohjaajaa ja kasvattajaa. Nykyään käsitteellä viitataan kasvatusta koskevaan ajatteluperinteeseen. Jos pedagogiikka halutaan liittää selkeästi kasvatustieteelliseen ajatteluun, käytetään yleensä termiä tieteellinen pedagogiikka. (Siljander 2005, 20). Pedagoginen ajattelu on siis tapa ymmärtää kasvatusta ja toimii pohjana kaikessa kasvatustyössä, mutta opettajilla on tieteellisen pedagogiikan teorioita työkaluinaan toisin kuin esimerkiksi useimpien lasten vanhemmilla.

Ammattitaitoinen opettaja kykenee myös muokkaamaan ja kehittämään pedagogista ajatteluaan itsereflektion sekä opetus- ja oppimisteoriatiedon avulla (Patrikainen & Mäkinen 2002, 192). Opettajan on myös ensiarvoisen tärkeää kehittää omaa osaamistaan ja ajatteluaan. Varmasti aito kehittyminen vaatii näin ihmisläheisessä työssä vaikeidenkin asioiden ja omien puutteiden tunnustamista. Pedagogisen ajattelun jatkuva kehittyminen auttaa varmasti tulevien haasteiden voittamisessa. Jos opettajan ajattelu ei työvuosien myötä kehity, on varmasti vaikeaa ymmärtää jatkuvasti kehittyvässä maailmassa kasvavien lasten ajatuksia. Aikaansa (niin kasvatustieteellisesti kuin yleisemminkin) seuraava opettaja pystyy varmasti kaavoihin kangistunutta kollegaansa paremmin kehittämään myös opettaja-oppilas-suhdetta, koska hänellä on valmiudet nähdä asiat paremmin myös internet-aikakauden lasten silmin.

3.2.2 Didaktiikka

Didaktiikka eli opetusoppi käsittelee sitä, miten eri asiat voisi tai kannattaisi opettaa, jotta oppijassa käynnistyisi oppimisprosessi ja halu oppia (Uusikylä ym. 2005, 18). Nykyään opettajankoulutuksessa painotetaan paljon didaktista lähtökohtaa opettamiseen. Luokanopettajien koulutuksessa kaikilla oppiaineilla on omat oppiainedidaktiikan opintojaksonsa, joilla käydään läpi kullekin oppiaineelle tyypillisiä opetustapoja ja -välineitä. (esim. Helsingin yliopiston tutkintovaatimukset 2008-2011.)

Nykyään oppiminen nähdään keskeisissä kasvatustieteiden teoksissa prosessina oppijan omassa päässä, eikä ulkoa ohjattavana tapahtumana, jonka vain hyvä opettaja voi saada aikaan (esim. Siljander 2005). Kirjallisuutta lukiessa saa vaikutelman, että behavioristinen opettajajohtoinen nippelitieto-opiskelu on hautautumassa ainakin toistaiseksi historiaan muiden oppimiskäsitysten vallatessa alaa. Nykyään etenkin konstruktivistinen, oppijakeskeinen käsitys on kasvatustieteilijöiden suosiossa. Tosin konstruktivismiakin on kritisoitu ja väitetty sen olevan "vanhaa viiniä uusissa leileissä" tarkoittaen ettei oppilasnäkökulma varsinaisesti ole mikään uusi idea (Kansanen 2006 15-19).

Didaktisen lähtökohdan lapsen oikeuksien käsittelyyn tulisikin olla järjestöillä kulmakivenä heidän opettajille suunnatussa materiaalityössä. Didaktisesti harkitut, opintosuunnitelmiin linkittyvät materiaalit ovat opettajille yhtä käyttökelpoisia kuin oppikirjatkin. Opettajilla on varmasti matalampi kynnys käyttää selkeästi opetussuunnitelmiin yhdisteltäviä harjoituksia, kuin irrallisia, linkittymättömiä tehtäviä.

3.3 Opettajuus ja lapsen oikeudet

Opettajan oma persoona, arvot ja kiinnostuksen kohteet saattavat vaikuttaa siihen, miten ja mitä hän opettaa. Vaikka opettajan työ perustuu opetussuunnitelmille, on hänellä silti vapaus valita tärkeimmät painotukset ja ennen kaikkea opetusmenetelmät. Jos opettaja pysyy opetussuunnitelman raameissa ja lain puitteissa, hänen menetelmiään harvoin kyseenalaistetaan. Tällainen suomalainen käytäntö, jossa opettajilla on paljon vapautta, on harvinaista muualla maailmassa. Toisaalta Suomessa myös opettajan pätevyys vaatii ylemmän korkeakoulututkinnon (lastentarhanopettajille riittää alempi), joka sekin on maailmanlaajuisesti harvinaista ja antaa todennäköisesti kohtalaiset valmiudet vastata opetuksesta parhaaksi katsomallaan tavalla.

Monet opettajat tukeutuvat kuitenkin vahvasti oppikirjoihin opetusta suunnitellessaan, vaikka heillä olisi vapaus kokeilla ja kehittää myös itse erilaisia opetusmene-

telmiä. Oppikirjat säästävät aikaa, jota etenkin aloittelevilla opettajilla menee paljon tuntien suunnitteluun. Valmiit tekstit ja tehtävät rytmittävät monen koulun arkea ja vastaavat opetussuunnitelmien tavoitteisiin. Oppikirjat ovat kuitenkin aina vain yhden työryhmän tulkintaa opetussuunnitelmien painotuksesta, eivätkä välttämättä yhtään sen parempia tai oikeampia kuin pätevän opettajan omille tutuille oppilaille suunnittelema opintokokonaisuus. (Uusikylä ym. 2000, 56)

Myös kaikki oppilaat ovat omia persooniaan. Yleisesti opettajan työssä on haastavaa suurten oppilasryhmien hallinta ja opettaja joutuu hyödyntämään pedagogista ajatteluaan jatkuvasti. Tuntiessaan oman ryhmänsä opettaja osaa arvioida paremmin omalle ryhmälleen soveltuvia menetelmiä ja toimintatapoja. Parhaat toimintaympäristöt taas edistävät varmasti paitsi oppimista, myös tehtäviin orientoitumista ja motivoitumista.

3.3.1 Opettajan auktoriteetti ja lapsen oikeudet

Lapsen oikeuksien sopimuksessa määritellään, että jokaisella tulisi olla mahdollisuus vaikuttaa itseään koskevaan päätökseen ikänsä ja kehitystasonsa huomioon ottaen (Lapsen oikeuksien sopimus). Auktoriteetti ei tässä kappaleessa liity varsinaisesti autoritaarisuuteen, vaan kuvaa erilaisia syitä sille, miksi muut tottelevat tai luottavat häneen. Auktoriteetti voi syntyä pelkästä ihailusta tai suuresta tietomäärästä, eikä auktoriteetin tarvitse välttämättä pyrkiä auktoriteettiasemaan. (Nuutinen 2008.)

Opettajalla on yleensä aina auktoriteettisuhde oppilaisiinsa. Auktoriteetti voi muodostua eri tavoin. Spesialistiauktoriteetilla on yleensä perusteltu syy kohota auktoriteetiksi, syynä on usein esimerkiksi asiantuntijuus, jonka vuoksi hänen sanansa painaa enemmän kuin muiden. Opettajilla on usein ainakin spesialistiauktoriteettiasema, sillä hänen kuuluu tietää oppilaitaan enemmän. Normatiivisina auktoriteetteina taas opettajilla on valtaa säädellä oman ryhmänsä toimintaa, vaikkakin koulun sääntöjen, lakien ja opetussuunnitelmien puitteissa. *Ns. De facto* -auktoriteetti taas on auktoriteetti selittämättömistä syistä, häntä kuuntelevat, *de facto*-

auktoriteeteilla on usein myös roolimallin asema ja hänen toimintaansa matkitaan, vaikkei se aina olisikaan suotavaa. (Nuutinen 2008.)

Opettajat jakavat oppilaille päätösvaltaa eri tavoin ja kokevat varmasti oman auktoriteettinsa ja sen oikeutuksen erilaisina. Opettaja voi antaa oppilaille ja oppilasryhmille paljonkin vastuuta ja edistää heidän omatoimisuuttaan. Myös osallistamisen asteet eri luokissa ovat hyvin erilaisia. Opettaja omaa auktoriteettiaan hyväksikäyttäen voi joko edistää käytännössä omien oppilaidensa oikeuksien toteutumista tai vain puhua siitä, kuinka teillä olisi oikeus päättää ja osallistua omia asioita koskevaan päätöksen tekoon. Koulu on kuitenkin merkittävä paikka oppilaiden elämässä, jossa he viettävät paljon aikaa, siellä olisi helppo opettaa oppilaille myös käytännön vaikutuskeinoja. Vahvan autoritaarisen auktoriteetin luulisi opettavan oppilaille vain nöyrytmistä ilman vaikutusmahdollisuuksia. Tällainen ei edistä aktiiviseksi kansalaiseksi kasvamista, jota opetussuunnitelman perusteissakin painotetaan.

3.3.2 Opettajan oppimiskäsityksistä

Opettajan on kyettävä herättämään aito kiinnostus oppilaissaan, laukaistava tuo prosessi, jotta oppilaat eivät opiskelisi vain kokeita varten, vaan oikeasti ymmärtäisivät oppimiaan ilmiöitä. Opettaja oppilaiden itseohjautuvuuden lisääjänä ja mahdollistajana perustuu selkeästi konstruktivistiseen oppimiskäsitykseen ja heijastuu vahvasti myös opetussuunnitelman perusteisiin. (Patrikainen ym.2002 ,182-184.)

Huolimatta opetussuunnitelmien konstruktivistisista päämääristä opettajan omaan pedagogiseen ajatteluun saattaa vaikuttaa vahvasti myös muunlaiset oppimiskäsitykset ja ihmiskuvat. Patrikainen (2002) on määritellyt ihmis- tiedon- ja oppimiskäsityksen eri dimensiot, joissa hän erottelee konstruktivistisen ja behavioristisen oppimiskäsityksen.. Dimensiot kuvaavat opettajuutta hyvin yksinkertaisesti. Määritellyssä behavioristinen opettaja näkee tiedon jonakin, joka voidaan sellaisenaan siirtää oppilaille, kun taas konstruktivistisesti ajatteleva kasvattaja käsittää tiedon opiskelijan mukaan muotoutuvana kokonaisuutena, jonka jokainen liittää itselleen

tärkeisiin merkityssisältöihin. Konstruktivismissa oppija nähdään *"aktiivisena tietoa luovana ja muokkaavana subjektina"* (Siljander 2000, 203).

On selvää, että erilaiset tavat ymmärtää ja kokea tieto ja opettaminen vaikuttavat opetustyyliin. Opetustyyli taas vaikuttavat siihen, mitä ja erityisesti miten oppilas oppii. Hyvin behavioristisen opettajan työtapoihin harvoin kuuluu yhteistoiminnallista oppimista ja muuta oppilaiden itsenäistä tiedonhakua tukevia menetelmiä, vaan opettajajohtoisuus on keskeinen opetusmetodi.

Lapsen oikeuksien käsittely koulussa on mahdollista nojaa opettaja sitten konstruktivistiseen, behavioristiseen tai niitä yhdistelevään oppimiskäsitykseen. Toinen opettaja saattaa kertoa mikä sopimus on ja mitä siihen kuuluu, kun taas toinen antaa oppilaiden itse tutustua ja pohtia sopimuksen merkitystä, kenties jopa tehdä oman sopimuksen luokkakavereiden kanssa. Oppimiskäsitysten ei siis pitäisi vaikuttaa mahdollisuuksiin opettaa lapsille heidän oikeuksiaan, vaikka se keinoihin ja menetelmiin saattaakin vaikuttaa.

4 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA ARVIOINTI

Tarve tutkimuksen tekemiseen syntyi aloittaessani projektin kehitysyhteistyöjärjestö Taksvärkki ry:ssä. Projektin tavoitteena oli tuottaa lapsen oikeuksia käsittelevä toiminnallisia menetelmiä sisältävä materiaalipaketti ammattikasvattajille, lähinnä opettajille. Koska hanke oli keskeinen osa Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL ry:n ja Taksvärkki ry:n yhteistyötä, päätettiin materiaali suunnata vahvasti myös tuleville opettajille.

Jotta projektin tuotos vastaisi kysyntään ja tarpeisiin, heräsi ajatus taustatutkimuksen tekemisestä. Tutkimuksen tavoitteena oli kartoittaa niin opettajien kuin opetta-

jaksi opiskelevienkin mielenkiintoa Lapsen oikeuksien sopimusta käsitteleviä materiaaleja kohtaan, heidän taustatietoaan aiheesta sekä yleistä kiinnostusta ja asenteita lapsen oikeuksia kohtaan. Tutkimuskysymys *"Miten opettajat ja opettajaopiskelijat kokevat lapsen oikeuksien sopimuksen ja lapsen oikeudet suhteessa työnsuhteeseensa?"* pitää sisällään kaikki nämä osa-alueet.

Tutkimuksen tarkoitus ei ole palvella vain tätä kertaluontoista projektia, vaan laajemmin lapsen oikeuksien materiaaleja tuottavia järjestöjä myös tulevaisuudessa. Osittain tämän vuoksi tutkimustulosten analysointia on jatkettu vielä alkuperäisen projektin päättymisen jälkeenkin.

4.2 Omat motiivit

Omat motiivini tutkimuksen tekemiseen ovat kaksinaiset. Valmistumassa olevana yhteisöpedagogina kvantitatiivisten menetelmien käyttö ja määrällisen tutkimuksen tekeminen rikastuttavat omaa osaamistani. Toisaalta tutkimustulokset helpottavat toiminnallisten menetelmien suunnittelua, kun kohderyhmän toiveet ovat tiedossa. Nimenomaan osana kohderyhmäanalyysia tutkimus on merkittävä. Toivonkin, että tutkimukseni voisi auttaa myös muita kuin tilaajajärjestö Taksvärkki ry:tä materiaalin tuottamisessa opettajille, sillä kaikilla meillä on kuitenkin yhteisenä päämääränä lapsen - ja ihmisoikeuksien edistäminen ja parempi maailma. Tietoa jakamalla niiden toteutuminen on taas pienen askelen lähempänä.

Toisena motiivinani on oma tuleva opettajuus. Opiskelen itse luokanopettajaksi ja oli mielenkiintoista tehdä tutkimusta kohderyhmälle, johon itsekin kuulun. Tämä osaltaan helpotti tutkimusongelman muotoilua ja toisaalta toi haasteita kyselyn muotoilulle, kun huomasin pitäväni osaa kysymyksistä itsestänselvyytenä ja sitä kautta turhana. Tällainen ajattelu voi olla tutkimustulosten kannalta kohtalokasta, jos jättää omien olettamustensa vuoksi tärkeää tietoa keräämättä. Koen kuitenkin onnistuneeni kyselyiden muotoilussa ja saaneeni kysymyksiin sisällytettyä olennaisen jättämättä mitään kovin tärkeää kysymysten ulkopuolelle. Pyrin myös ana-

lysoimaan tuloksia nojaten teoreettiseen viitekehykseen ja välttämään omien oletusteni esittämistä perustelemattomina tuloksina.

Toisaalta tiedostan kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelman kautta tulleen osaamisen ja ammatillisuuden, enkä yleistä omaa yhteisöpedagogiuttani koskemaan kaikkia opettajaksi opiskelevia. Myös Taksvärkki ry:lle tekemäni projektin kautta tullut tieto lapsen oikeuksista etäännyttää minua osittain muiden opettajaksi opiskelevien aihetta koskevista vastauksista. En myöskään itse vastannut omaan kyselyyni, vaikka kohderyhmään kuulunkin.

4.3 Tutkimusmenetelmät ja toteutus

Päätin toteuttaa tutkimuksen kvantitatiivisia menetelmiä hyödyntäen, sillä tutkittava joukko on varsin laaja ja luotettavia tutkimustuloksia tai yleistettäviä huomioita esimerkiksi lapsen oikeuksien tunnettuudesta olisi ollut hyvin hankala tehdä haastattelujen perusteella. Tutkittavat aiheet oli myös helppo muuttaa yksinkertaisiksi kysymyksiksi, mikä osaltaan perustelee kvantitatiivisten menetelmien käyttöä. Lisäksi kyselylomake mahdollisti koko maan kattavan tutkimuksen tekemisen helsinkikeskeisyyden sijaan.

Tein sähköiset kyselylomakkeet Helsingin yliopiston e-lomake -ohjelmalla. Opiskelijoiden lomakkeet päätyivät kohderyhmälle helmikuussa 2009 SOOL ry:n tiedottaja Rami Setälän avustuksella. Kysely levisi SOOL ry:n jäsenille sähköpostilistojen välityksellä, minkä lisäksi SOOLin internet-sivuilla pystyivät myös ei-jäsenet kyselyyn vastaamaan. Liitolla on jäseniä n.7000 Suomen n.15 000 opettajaksi opiskelevasta (SOOL 2009). Opettajaksi opiskelevien kyselyyn tuli vastauksia 232. Opettajien lomakkeet levisivät ympäri Suomen Opettajien Ammattijärjestön OAJ:n internet-sivuilta löytämieni paikallisjaostojen sähköpostivastaavien kautta. Sähköposteja lähti 16 eri jaostolle. Tarkkaa opettajamäärää, jolle kysely sähköpostivastaavilta eteni, on mahdoton sanoa, mutta vastauksia kyselyyn tuli vain 37.

Koska alustavia tuloksia tarvittiin nopeasti toiminnallista materiaalia varten, kysely oli täytettävissä vain reilut kaksi viikkoa. Tuona aikana saatu opiskelijoiden vastausmäärä ylitti odotukset, mutta opettajien vastauksia olisin kaivannut lisää. Alkuperäisestä aikataulusta johtuen ei kuitenkaan ollut mielekästä pidentää vastausaikaa ja tyydyin saamiini vastausmääriin. Tulosten tarkastelussa opettajien vastaukset toimivat verrokkina opiskelijoiden vastauksille, mutta vertailuja katsoessa pitää huomioida otosten kokojen ja yleistettävyyden huomattava ero.

Yksittäisiä vastauksia voidaan pitää luotettavina, sillä kyselyt levisivät varsin rajattuja kanavia pitkin. On hyvin epätodennäköistä, että yksittäisetkään kiusantekijät olisivat lomakkeen täyttäneet, sillä internet-sivut, joilla kysely oli eivätkin ole kovin kiinnostavia satunnaisille kävijöille. Vastauksissa ei muutenkaan ilmennyt mitään sellaista, mikä viittaisi kohderyhmän ulkopuoliseen täyttäjään.

Tutkimukseen olisi ollut hyvä liittää myös haastatteluaineistoa. Käytettävissä oleva aika ja tutkimuksen laajuus rajasivat kuitenkin kvalitatiiviset tutkimusmenetelmät pois. Avoimet kysymykset, monivalintatehtävät sekä useat mahdollisuudet tarkentaa omia vastauksia avoimiin kohtiin mahdollistivat myös pienimuotoisen laadullisen aineiston käyttämisen tutkimuksen numeraalisten osien tukena.

4.4 Kyselylomakkeiden erot ja lomakkeen arviointi

Opettajille lähetin hieman erilaisen kyselylomakkeen kuin opiskelijoille. Molemmilta ryhmiltä kartoitettiin kuitenkin heidän nykyisen tai tulevan opettajuutensa laatu (luokan-, lastentarhan-, aineen- vai erityisopettaja), sukupuoli, ovatko he tutustuneet lapsen oikeuksien sopimukseen ja jos eivät, kiinnostaisiko heitä tutustua siihen? Onko opettajalla velvollisuus tietää lapsen oikeuksista, ovatko vastaajat käyttäneet jotakin olemassa olevaa materiaalia ja onko se ollut käytännöllinen? Millaisia muutoksia olemassa oleviin materiaaleihin kaivataan ja millaisia uusia välineitä

aiheen käsittelyyn toivotaan sekä millaisessa formaatissa tulevaisuuden materiaalin pitäisi olla.

Lomakkeen suurimmat erot liittyivät työ- ja opiskelumaailmaan. Opettajilta kyseltiin heidän omasta toiminnastaan lapsen oikeuksien käsittelemiseksi kouluissa, kun taas opiskelijalomakkeessa kartoitettiin heidän kokemustaan yliopiston roolista lapsen oikeuksien edistäjänä. Opettajien kyselyssä taustatietoina selvitettiin mm. kuinka kauan he ovat toimineet työssään ja koska he ovat valmistuneet, opiskelijoiden vastaava kohta käsitteli sitä, kuinka kauan he ovat opiskelleet opintopisteinä tai -viikkoina ilmaistuina. Tuloksia tarkastellessa opettajaopiskelijoilta olisi kannattanut kysyä myös heidän kokemuksestaan opettajina, mutta valitettavasti tätä kohtaa ei tutkimuksessa huomioitu. Opettajien ikää ei myöskään kartoitettu, mutta opettajauran pituus kompensoi tätä kysymystä.

Opiskelijoilta olisi ollut järkevää kartoittaa heidän työkokemuksensa, jolloin kokemuksen suhdetta aiheen ymmärtämiseen olisi voitu järkevämmiin analysoida. Jatkotutkimuksia silmällä pitäen onkin erittäin tärkeää kiinnittää huomiota siihen, että osalla opiskelijoista saattaa olla jo paljon työkokemusta opetusosalta. Työkokemus näyttäisi nimittäin vaikuttavan sopimuksen tuntemiseen.

Suurin osa molempien lomakkeiden kysymyksistä oli monivalintakysymyksiä, joita sai täydentää ja tarkentaa "muuta, mitä?" -tyyppisillä avoimilla kohdilla. Joukossa oli myös muutamia avoimia kysymyksiä, joiden tehtävänä oli saada laadullista aineistoa tutkimukseen. Tärkein täysin avoimeksi jäävä kysymys koski välineitä, joita kohderyhmät kaipaisivat lapsen oikeuksien käsittelyyn. Tutkimuksen perusteella tätä kohtaa merkittävämmäksi avoimeksi kysymykseksi nousi yllättäen viimeinen palautekohta, jossa kehoitettiin kertomaan omia ajatuksia lapsen oikeuksista tai antamaan muuta palautetta. Vapaat vastaukset toivat erilaista näkökulmaa tutkimustuloksiin.

Teemoittelin välineitä koskevat avoimet vastaukset ja analysoin esiin nousseita teemoja ja niiden merkitystä. Vapaita kommentteja myös erittelin ja nostin tutkimuksessani esiin mielenkiintoisimmat. Määrällisen aineiston purussa on hyödynnetty ristiintaulukointia ja prosenttiosuuksia. Osassa analyysiä vertailen opettajien ja opettajaopiskelijoiden vastauksia keskenään, mutta esimerkiksi yliopiston roolia tarkasteltaessa hyödynnän pelkästään opiskelijoilta saamiani tuloksia.

4.5 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuuden kannalta keskeisiä teemoja ovat tutkimuksen lähdeperustaisuus, eettisyys, objektiivisuus ja johdonmukaisuus (Ylikoski 2008). Olenkin perehtynyt kasvatustieteelliseen ja lapsen oikeuksia käsitteleviin teorioihin varsin laajasti. Osaltaan syventyminen aiheeseen on tuonut myös hankaluuden rajata käsitteitä, mutta mielestäni olennaiset asiat on esitelty lisäämättä aiheen kannalta turhia asioita. Olen ensimmäisissä osissa esitelty teoriaa ja omia näkemyksiäni teorian valossa. Näille teorioille olen tutkimuksen ja sen analysoinnin perustanut, vaikken tuloksissa enää teorioihin viittaakaan. Lukijan on kuitenkin mahdollista ymmärtää, millaisista lähtökohdista olen kysymykset asetellut ja lukuja tulkinnut.

Koska olen itse tutkimukseni kohderyhmää, objektiivisuus ei ole tutkimukseni vahvin osa. En kuitenkaan koe suodattaneeni tuloksia opettajaopiskelijan lasien läpi, vaan esitän tulokset enemmän yhteisöpedagogin kuin tulevan opettajan kautta. Kasvatustieteellinen ja konstruktivistinen ajattelu on varmasti kuitenkin vaikuttanut ainakin kysymysten laadintaan. Toisaalta kvantitatiivinen aineisto ja tulokset helpottavat objektiivisuuden ongelmaa, sillä esitetyistä luvuista kuka tahansa voi tehdä myös omat tulkintansa. Tutkimuksen teossa olen pyrkinyt eettiseen lähtökohtaan juuri oman näkökulmani julkituomisella sekä kyselyjen hyvällä yksityisyyden suojalla. Elektronisia vastauksia ei pysty identifioimaan kehenkään, enkä tiedä edes ketkä siihen ovat vastanneet. Kyselyn alussa vastaajille myös selvennettiin, mihin vastauksia käytetään ja kuka käyttää. Vastaajille annettiin mahdollisuus kyseillä lisätietoja tutkimuksesta ennen vastaamista tai sen jälkeen sähköpostilla.

Tutkimus ei myöskään ole riippuvainen mistään tahosta. Tilaajan Taksvärkki ry:n ja muiden tätä hyödyntävien järjestöjen edun mukaista on varmasti tutkimuksen luotettavuus. Ei palvelisi järjestöjen eikä opettajien etua esimerkiksi vääristellä tietomäärää tai välinetoiveita. Tutkimuksen perimmäinen tarkoitus on selvittää epäkoh-
tia ja auttaa niiden poistamisessa, tulosten peukaloinnista ei siis hyötyisi kukaan.

4.6 Aiemmat tutkimukset aiheesta

Lapsen oikeuksien tuntemusta on kartoitettu useammallakin tutkimuksella, mutta kohderyhmänä ei ole Suomessa ollut aiemmin opettajia tai opettajaopiskelijoita. UNICEF on tutkinut yläkoululaisten ihmisoikeustuntemusta kyselylomakkein, joiden pääpaino oli vahvasti lapsen oikeuksissa (Unicefin tutkimus 2006). Tämä tutkimus on hyvää vertailuaineistoa omalle tutkimukselleni, sillä opettajien ja lasten tiedot liittyvät vahvasti toisiinsa. Opetusministeriö on teettänyt elokuussa 2009 tutkimuksen yleisesti suomalaisten lapsen oikeus -tuntemuksesta. (Opetusministeriö 2009.) Tämänkin tutkimuksen lukuja on hyvä verrata opetusalan ammattilaisilta keräämiini tietoihin.

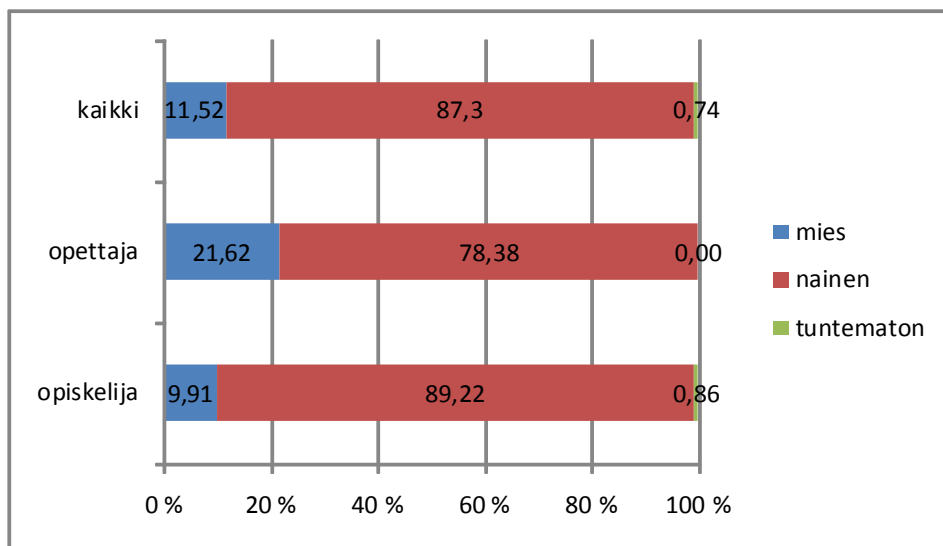
Lapsen oikeuksien sopimuksessa veloitetaan tiedottamaan lapsen oikeuksien sopimuksesta (Lapsen oikeuksien sopimus, artikla 42). Suomessa peruskoulu tavoittaa kaikki ikäluokat yhdeksän vuoden ajaksi. Mikä olisi parempi paikka levittää tietoa sopimuksesta, jonka tunteminen on kaikkien velvollisuus. Opettajilla pitäisi olla välineitä ja aikaa käsitellä tätä sopimusta lasten kanssa, koska nimenomaan heille sopimus takaa oikeudet nyt ja velvollisuudet sopimuksen toteuttamiseen myöhemmin. Siksi on tärkeää kartoittaa kuinka paljon ja kuinka valmiita opettajat ovat löytämään ja jakamaan tietoa aiheesta.

5 TUTKIMUSTULOKSET

Tulokset on esitetty kyselylomakkeen antamien tulosten pohjalta ja pääasiallinen vertailu on tapahtunut opiskelija- ja opettajaryhmien välillä. Osaa tuloksista on vertailtu aiempaan tutkimustietoon, mutta pääasiassa tässä osassa on vain tulosten esittely ja tulosten syiden arviointi.

5.1 Sukupuoli

Opiskelijoita kyselyyn vastasi 232 ja opettajia 37. Opiskelijoista oli miehiä 23 ja opettajista 8.. Kaksi opiskelijavastaajaa jätti ilmoittamatta sukupuolensa, mutta sillä ei ole tulosten kannalta merkitystä, sillä sukupuoli ei ole tutkimuksessani relevantin tarkastelu- ja vertailukohta, vaan opettajien ja opiskelijoiden väliset erot, sekä Lapsen oikeuksien sopimukseen tutustuneiden asenne-erot verrattuna sopimuksesta tietämättömiin. Käytän sukupuolta vertailukohteena ainoastaan yliopiston roolia käsittelevässä osiossa, jonka kaikki vastaukset on saatu opiskelijoilta. On hyvä tiedostaa sukupuolijakauma ja se, että tulokset heijastelevat naisnäkökulmaa, mutta nykyinen opettajanäkökulma on hyvin sukupuolittunut ammattiin hakeutuvien sukupuolen vuoksi. Kyselyyn vastanneiden sukupuolijakauma vastanee nykyistä tilannetta niin työelämässä kuin yliopistollakin ja on siten realistinen.

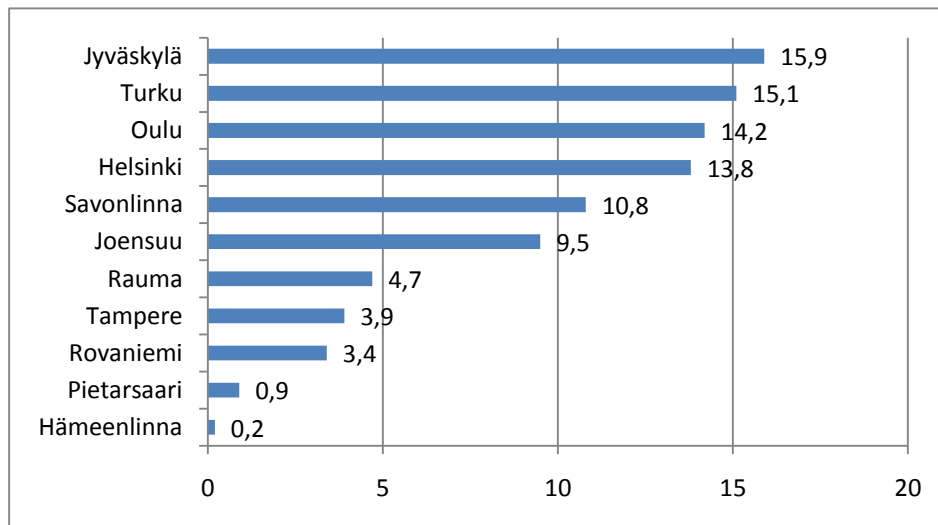

KUVIO 1. Vastaajat sukupuolen mukaan (%)

5.2 Vastausten maantieteellinen jakauma

Maantieteellisesti opiskelijat jakautuivat tasaisesti ympäri Suomen, opettajien kyselylomake sen sijaan oli tavoittanut opettajia vain tietyiltä alueilta. Opiskelijoilta kysyttiin opiskelupaikkakuntaa ja opettajilta asuinkuntaa. Opettajilta olisi kannattanut kysyä työskentelykuntaa, mutta vastausten perusteella kaikki opettajatkin oli helppo liittää jonkin isomman kunnan alueen opettajiin. Tampereen ja Kuopion seudun opettajat olivat aktiivisimpia. Näiden kahden paikkakunnan alueen vastauksia oli yhteensä 54 % kaikista opettajien vastauksista. Lisäksi vastaajia oli Mikkelin, Rovaniemen ja Vaasan alueilta. Neljä opettajaa jätti kohdan tyhjäksi, mahdollisesti kysymyksen henkilökohtaisen luonteen vuoksi. Pääkaupunkiseudulta ja Turusta ei kyselyyn vastannut kukaan.

Opiskelijoiden vastauksia tuli tasaisesti kaikista yliopistoista (Kuvio 2). Kaikista opettajankoulutuslaitoksista saatiin vastauksia. Opiskelijoiden vastaukset voidaan näin ollen yleistää koko Suomeen.

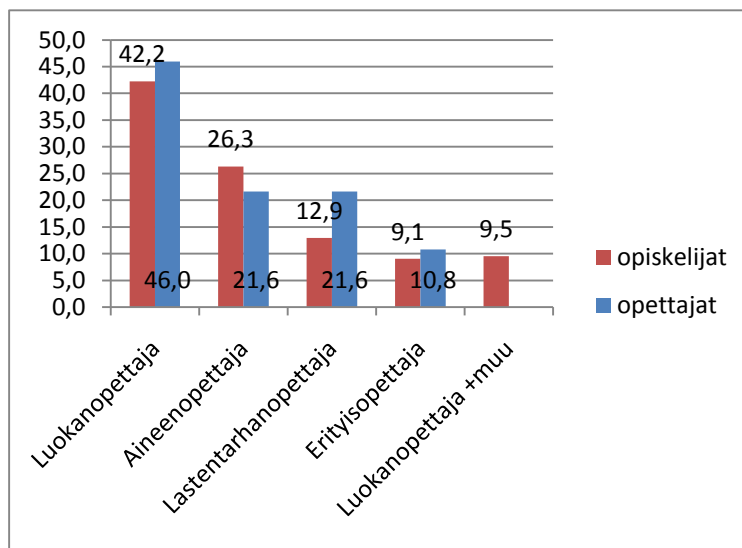

KUVIO 2. Opiskelijavastaajat opiskelupaikkakunnittain (%)

5.3 Vastaajien suuntautuminen

Kyselystä rajattiin korkea- ja ammattikoulujen opettajat, sillä kyselyn tarkoituksena oli kartoittaa ns. yleissivistävien koulujen (esikoulusta lukioon) opettajien tietoja. Kyselyssä opettajuus oli jaoteltu lastentarhan-, luokan-, aineen- ja erityisopettajiin. Käsityö- ja kotitalousopettajat kuuluvat siis omasta koulutusohjelmastaan huolimatta tässä aineenopettajien ryhmään.

Osa vastaajista tähtää opinnoissaan kaksoispätevyyteen, eli heillä on valmistuttuaan luokanopettajan pätevyyden lisäksi oikeus opettaa jotakin ainetta myös yläkoulussa. Lisäksi useammalla opiskelijavastaajalla on myös lastentarhanopettajan pätevyys. Tämä todennäköisesti selittyy aiemmilla opinnoilla, sillä lastentarhanopettajan tutkinto on alempi korkeakoulututkinto ja jotkut haluavat jatkaa opintojen päätyttyä luokanopettajiksi ja maistereiksi asti. Aineenopettajista kaksi opettaa sekä luki-ossa että peruskoulussa muiden aineenopettajien opettaessa vain jommassakummassa. Opettajissa kaksoispäteviä vastaajia ei ollut. Opettajuuden laadulla ei kuitenkaan näyttänyt olevan suurempaa merkitystä esimerkiksi siihen, kuinka hyvin lapsen oikeuksien sopimus tunnettiin. Siksi ei ollut perusteltua tehdä suurempia vertailuja eri opettajaryhmien välillä.

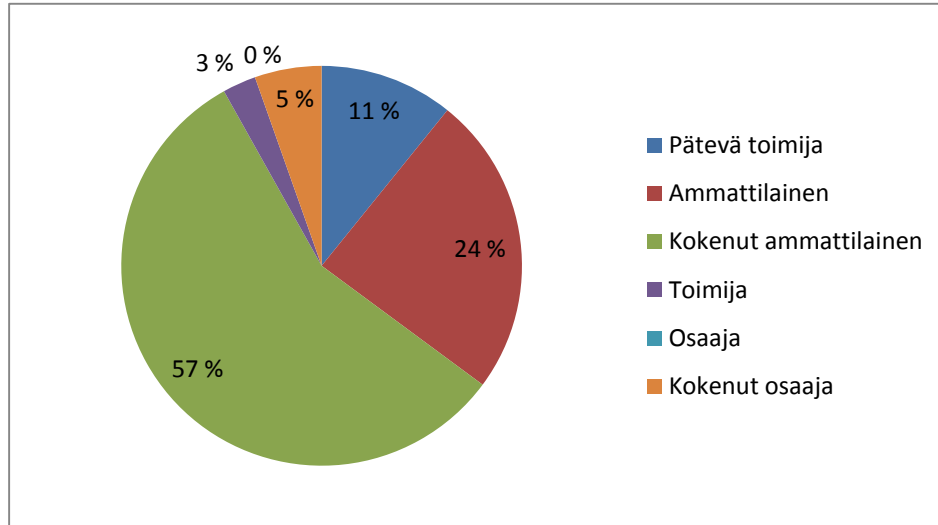

KUVIO 3. Opettajuuden laatu (%)

5.4 Ikä ja kokemus

Opettajien ikää ei kartoitettu, mutta heidän valmistumisaikaansa ja työkokemusta kysyttiin, joka antaa hieman osviittaa myös opettajien mahdollisesta iästä. 1970-luvulla valmistunut opettaja ei voi olla alle 30-vuotias. Opiskelijoilta kartoitettiin opintojen kestoa hieman hölmösti suoritettujen opintopisteiden määrää kysymällä. Opiskelijoilta olisi myös kannattanut kysyä mahdollisesta työkokemuksesta, sillä se antaisi hyvän kuvan varsinaisen työkokemuksen merkityksestä asenteisiin ja tietoihin. Opiskelijoiden keski-ikä oli 24 nuorimpien vastaajien ollessa 18 ja vanhimman 58. Koska suurin osa opiskelijavastaajista sijoittui ikävuosien 20 ja 30 väliin, iän ja vastausten suhteiden tarkastelu ei ole oleellista.

Opettajien valmistumisaikaa kartoitettiin monivalintakysymyksellä, jonka ääripäät olivat ei valmistunut (epäpätevä) ja valmistunut ennen vuotta 1970. Kuvioon on kuitenkin yhdistetty kysymyksen ennen vuotta 1970 ja 1971-1979 vastaukset. 40 vuotta tai yli on opettajana toiminut kaksi vastaajaa. Sama kuvio esittää myös työuran pituutta. Koska kyselylomakkeen vastauskaalat työuran pituudesta ja valmistumisajasta eivät vastanneet toisiaan, päätin jaotella opettajat vastausten perusteella kokeneisiin ammattilaisiin (yli 10 vuotta työskennelleet pätevät opettajat), kokeneisiin osaajiin (yli 10 vuotta toimineet epäpätevät opettajat), ammattilaisiin (5-10 vuotta opettaneet pätevät), osaajiin (5-10 vuotta opettaneet epäpätevät) päteviin toimijoihin (alle 5 vuotta opettaneet pätevät) ja toimijoihin (alle 5 vuotta opettaneet epäpätevät). Kaikki kyselyyn vastanneet olivat kaikki opettaneet ainakin jonkin verran. Kaikki epäpätevät ovat joko opettaneet yli kymmenen vuotta tai vasta alle vuoden. Osaaja-kategoriaan ei siis voinut laskea ainuttakaan opettajaa.

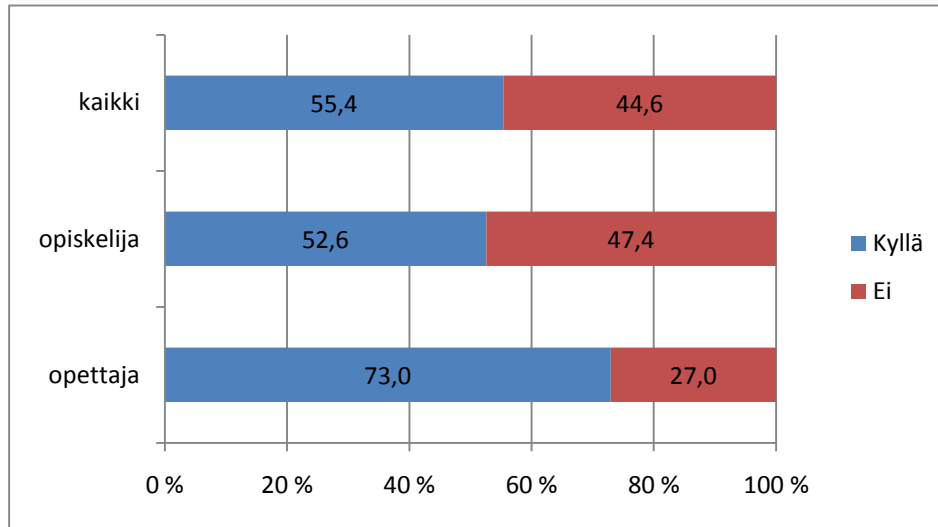

KUVIO 4. Opettajakokemus suhteessa pätevyteen (%)

5.5 Lapsen oikeuksien sopimus

Molemmilta vastaajaryhmiltä kysyttiin, tuntevatko he lapsen oikeuksien sopimuksen (Kuvio 5.). Niiltä jotka eivät sopimusta ennestään tunteneet, kysyttiin lisäksi heidän kiinnostuksestaan tutustua sopimukseen (Kuvio 6.). Lapsen oikeuksien sopimuksen tuttuutta testattiin myös kysymyksellä "Kuinka monta sopimukseen kirjattua lapsen oikeutta luulisit tietäväsi?" (Kuvio 7.), jota kontrolloitiin avoimella kehoituksella mainita omin sanoin vähintään kaksi näistä oikeuksista. Lisäksi opettajan velvollisuudesta tietää lapsen oikeuksista kysyttiin. Vertailen myös Lapsen oikeuksien sopimukseen tutustuneiden asenteita niiden mielteisiin, jotka eivät sopimusta tunne.

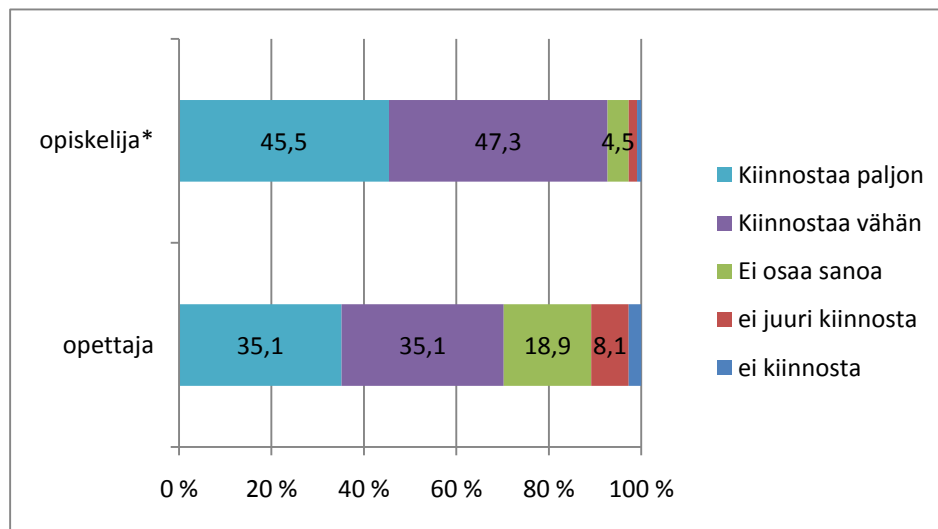
KUVIO 5. Lapsen oikeuksien sopimukseen tutustuneet (%)

Opettajista Lapsen oikeuksien sopimuksen tunsi selkeästi enemmistö, mutta yllättäen 27 % opettajistakin sopimus oli vieras. Vielä silmiinpistävämpää oli kuitenkin opiskelijoiden heikko tietämys sopimuksesta. Vain 52,6 % opiskelijoista tunsi sopimuksen. Se on lähes neljä prosenttiyksikköä vähemmän kuin suomalaisten tuntemus keskimäärin (Opetusministeriö 2009). Oppilaistakin sopimuksen tuntee useampi. Yläkoululaisille tehdyssä tutkimuksessa lapsen oikeuksista oli kuullut vähintään mainittavan 86 % (Unicef 2006). Toki aiheesta kuuleminen ja tietäminen ovat eri asioita, mutta oppilaista paljon tai jonkin verran lapsen oikeuksista katsoi tietävänsä 57 % (emt.), siis useampi kuin tulevista ammattikasvattajista.

Kaikilta opettajilta kysyttiin lisäksi kiinnostusta Lapsen oikeuksien sopimuksen tutustumiseen, kun sama kysymys esitettiin vain niille opiskelijoille, jotka eivät sopimusta tunteneet. Tämä saattaa selittää miksi opiskelijoista yli 90% kiinnostaa sopimukseen tutustuminen joko paljon tai vähän. Opettajissa on huomattavasti suurempi osa niitä, jotka eivät ole ottaneet kantaa (18,9%) opiskelijoiden neljään prosenttiin verrattuna. Kuitenkin opettajista reilusti yli puolet on sopimuksesta kiinnostuneita. Opettajia siis kiinnostaa sopimus, vaikka he sen jo entuudestaan tunsivatkin. Asia

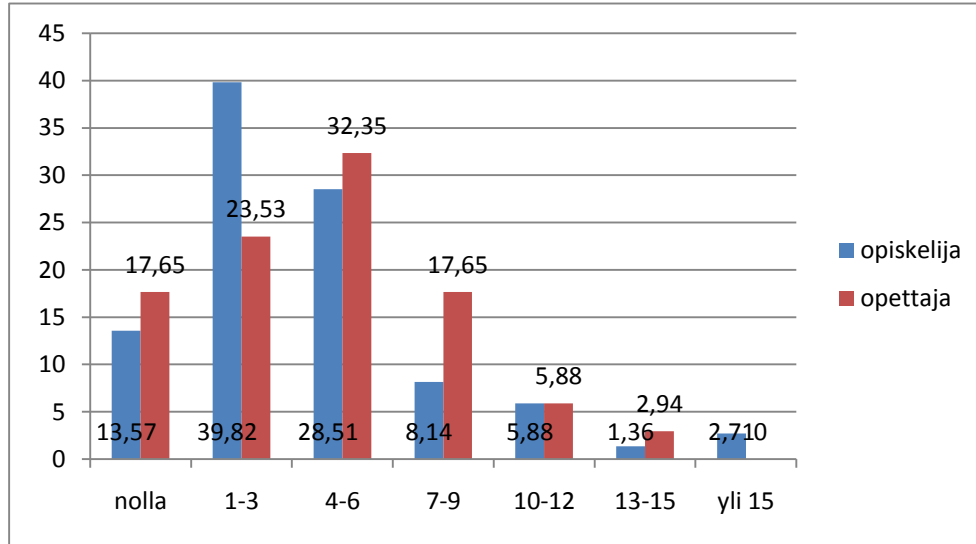
koetaan ilmeisesti niin mielekkääksi ja tärkeäksi, että asiaan halutaan ennakkotiedoista huolimatta perehtyä lisää.

Tätä tukee myös opiskelijoiden into vastata kysymykseen, vaikka he tunsivat sopimuksen ennalta. 27 opiskelijaa (22,1 % sopimuksen tuntijoista), joille kysymys ei kuulunut vastasivat siitä huolimatta olevansa kiinnostuneita tutustumaan sopimukseen joko vähän tai paljon. Heitä ei ole laskettu mukaan kuvioon. Yksikään sopimukseen tutustuneista opiskelijoista ei kuitenkaan ollut vastannut negatiivisiin vaihtoehtoihin.

KUVIO 6. Lapsen oikeuksien sopimuksesta kiinnostuneet. *Opiskelijoista vain ne, jotka eivät sopimusta ennestään tunne.(%)

Lapsen oikeuksien tuntemusta kartoitettiin myös määrällisellä kysymyksellä, jossa vastaajat joutuivat arvioimaan omaa tietämystään. Molemmissa vastaajaryhmissä selvästi alle 10 % uskoi tietävänsä yli 10 lapsen oikeutta. Sekä opettajien että opiskelijoiden enemmistö arvioi tietävänsä nolasta kuuteen oikeutta. Osa molempien joukkojen vastaajista oli jättänyt vastaamatta tähän kysymykseen, heitä ei ole mukana taulukon prosenttiosuuksissa.

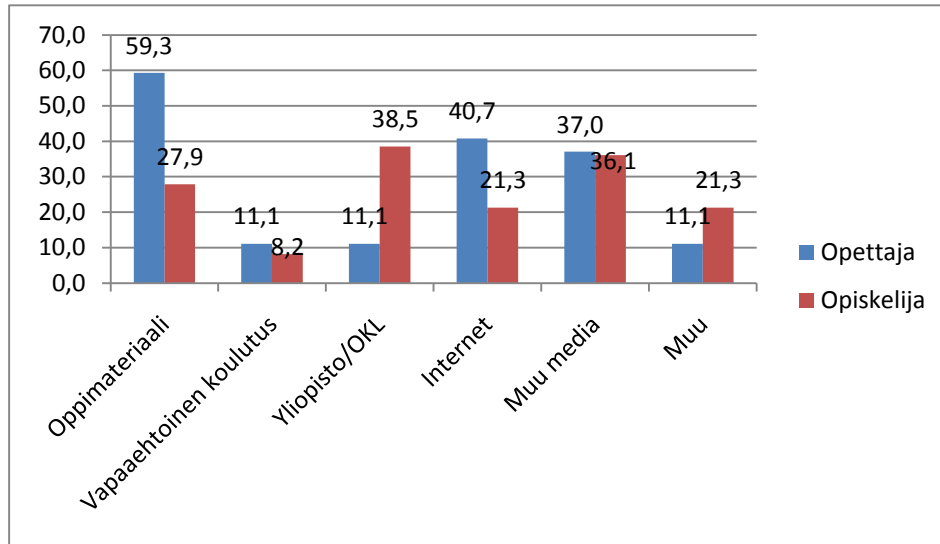
KUVIO 7. Kuinka monta lapsen oikeutta uskoo tietävänsä (%)

Sekä opiskelijoita, että opettajia pyydettiin nimeämään vähintään kaksi lapsen oikeutta omin sanoin. Vastauksia raa'asti lajittelemalla tunnetuimmiksi oikeuksiksi nousivat huolenpitoon ja suojeluun liittyvät oikeudet sekä oikeus koulunkäyntiin. Kaikissa vastauksissa käsiteltiin lapsen oikeuksia ja niistä päätellen vastaajilla on ainakin jonkinlainen käsitys siitä, mitä sopimukseen kuuluu. Opettajista kahdeksan jätti vastaamatta tähän kysymykseen. Tähän lukuun sisältyvät kaikki, jotka olivat edellisessä kysymykseen vastanneet tietävänsä nolla oikeutta ja lisäksi pari vastaajaa, jotka kuvittelivat tietävänsä muutaman oikeuden.

Opiskelijoiden vastaukset olivat samansuuntaisia kuin opettajien. 45 opiskelijaa jätti vastaamatta, heistä suurin osa ei ollut edellisessä kysymyksessä väittänyt tietävänsä oikeuksia. Kolme vastaajaa oli kuitenkin kirjoittanut tähän kysymykseen oikeuksia, vaikka eivät olleet edellisen mukaan tienneet ainuttakaan. Tämä saattaa selittyä sillä, etteivät vastaajat olleet varmoja tiedoistaan, eivätkä siksi halunneet veikata omaa tietoaan ylöspäin. Opiskelijoiden yleisimmät vastaukset käsitelivät myös turvallisuutta, koulutusta ja perustarpeiden tyydyttämistä.

Kyselyssä kartoitettiin miten sopimukseen on tutustuttu. Monivalintakysymyksessä sai valita useamman vaihtoehdon ja vielä tarkentaa avoimeen muuta -kohtaan lis-

tasta mahdollisesti puuttuvan oman vaihtoehdon. Valmiiksi vaihtoehtoiksi rajautuivat todennäköisimmät eli oppimateriaali, vapaaehtoiset koulutukset, yliopisto/opettajankoulutus, internet sekä muu media.

KUVIO 8. Sopimuksen tutustumisväylät sopimukseen tutustuneista (%)

Opettajien ja opiskelijoiden tutustumiskeinot vaihtelivat kohtalaisesti. On ymmärrettävää, että työelämässä mukana olevat opettajat ovat tutustuneet lapsen oikeuksiin opetus- ja oppimateriaalien avulla huomattavasti useammin kuin opiskelijat, joiden ei oppimateriaalia tarvitse päivittäin hyödyntää. Sopimukseen tutustuneista opettajista lähes 60 % ilmoitti tutustuneensa sopimukseen tätä kautta, kun opiskelijoiden vastaava luku oli 28 %. Lähes päinvastainen tulos saatiin, kun kysyttiin yliopistoa tai opettajankoulutusta sopimustutustuuden lähteenä. Opiskelijoista 39 % ja opettajista vain 11 % oli tutustunut koulutuksessa lapsen oikeuksiin. Koulutuksen yhteydessä sopimukseen tutustuneiden opettajien pieni osuus selittyy mm. opettajien pitkällä uralla ja valmistumisvuodella. Lapsen oikeuksien sopimus on 20-vuotias ja moni vastanneista opettajista on valmistunut ennen kuin sopimusta edes oli. Opiskelijoiden osuuskin oli yllättävän pieni suhteessa siihen, että kaikki opettajaopiskelijat opiskelevat lasten kanssa tehtävää työtä juuri yliopistolla. Osittain vastaus voi selittyä joidenkin opiskelijoiden varhaisella yliopistouralla, mutta siitä huolimatta osuus

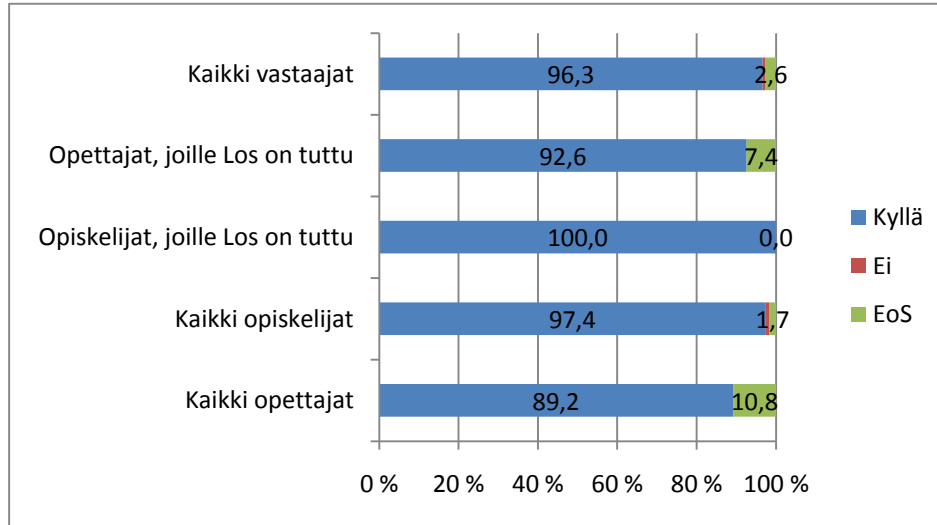
on pieni. Tarkastelen myöhemmin tutkimuksessani yliopiston roolia lapsen oikeuksien edistämisessä.

Molemmissa ryhmissä oltiin käyty hyvin vähän vapaaehtoisissa koulutuksissa, vain kymmenisen prosenttia molemmista ryhmistä osallistunut johonkin koulutukseen. Median osuus sen sijaan oli suuri. Etenkin sanomalehdet, tv ja radio edistivät selkeästi lapsen oikeuksien tunnettuutta. Internet jäi "muu media" -kysymykselle niukasti toiseksi, mikä selittynee internetin omaa aktiivisuutta korostavalla luonteella. Internetistä täytyy hakea tietoa, jotta se löytyisi, kun taas televisiossa ja sanomalehdissä törmää erilaisiin, vieraisiinkin aiheisiin usein sattumalta. Tämä selittää myös sitä, miksi opettajat hieman yllättäen olivat opiskelijoita useammin tutustuneet lapsen oikeuksiin internetin välityksellä. Opettajilla on mahdollisesti ollut tarve hakea lisätietoa oppimateriaalien tai teemapäivien tueksi, kun taas opiskelijat ovat lähinnä oman kiinnostuksensa varassa internetin lapsisivustoilla.

Opettajat tunsivat lapsen oikeuksien sopimusta myös ay-liikkeen, lastenkirjallisuuden ja laulujen kautta. Opiskelijat taas olivat omien vastaustensa mukaan tutustuneet lapsen oikeuksiin lukiossa tai peruskoulussa (4,9% vastanneista), esitteiden ja lehtien avulla, harrastuksen vuoksi, kouluissa ja päiväkodeissa harjoittelun tai työn kautta, järjestöjen materiaaliin tutustuessa, seminaareissa sekä järjestötoiminnassa. Mukana vastaajissa oli mm. Plan Suomi -säätiön lapsen oikeuksien lähettiläs.

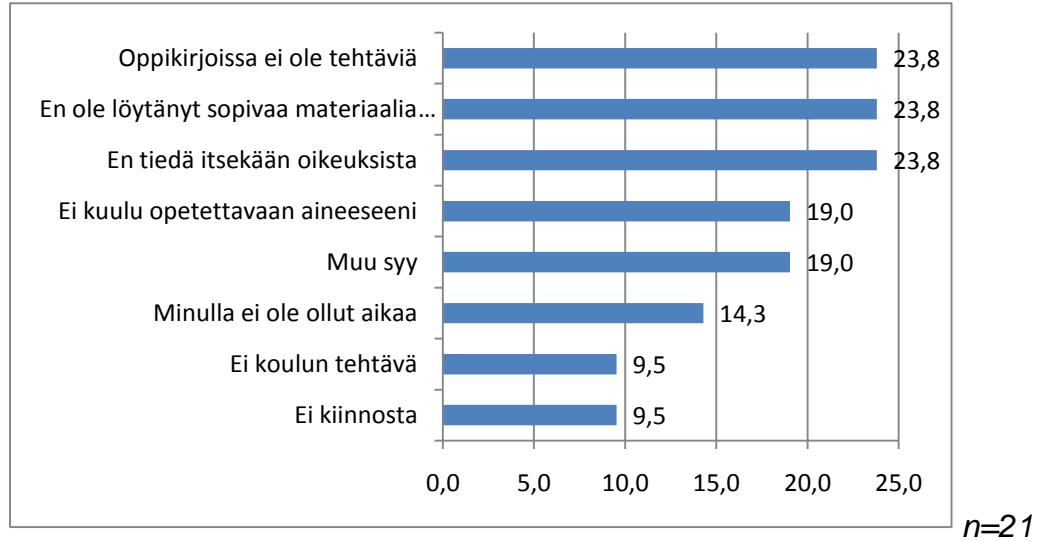
5.6 Velvollisuus

Sekä opettajat, että opiskelijat kokivat vahvasti opettajan velvollisuudeksi tuntea lapsen oikeuksia. Kaikista vastaajista 96 % koki asian opettajien velvollisuudeksi. Kaikista vastanneista vain 0,7 % (kaksi vastaajaa) ei mieltänyt asiaan paneutumista opettajan tehtäväksi. Molemmissa ryhmissä ne vastaajat, jotka tunsivat lapsen oikeuksia entuudestaan, kokivat useammin opettajan velvollisuudeksi tuntea asiaa. Kaikki opiskelijat, jotka sopimuksen tunsivat, pitivät lapsen oikeuksien tuntemusta velvollisuutena. Perehtyneet opettajatkin pitivät asiaa kollegojaan tärkeämpänä.

KUVIO 9. Opettajan velvollisuus tietää lapsen oikeuksista (%)

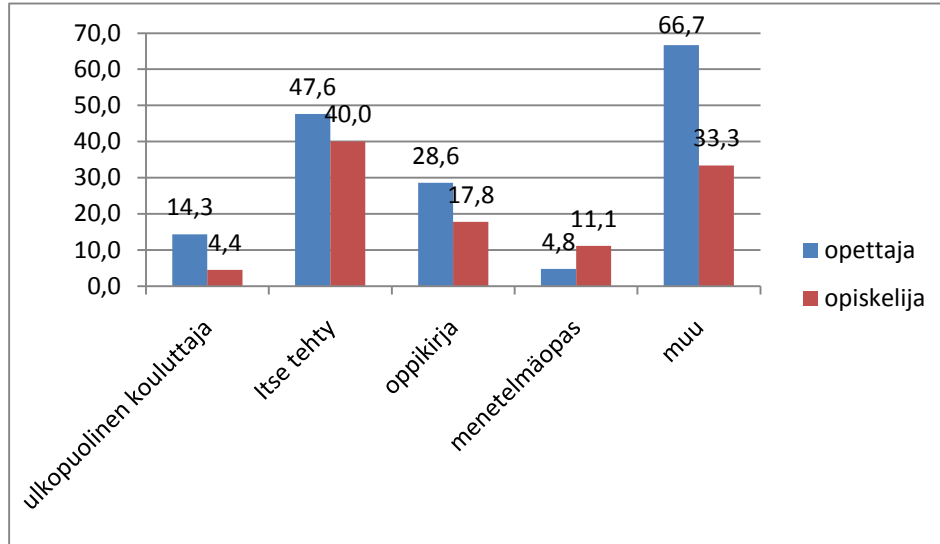
Opettajista 43,2 % ei ollut kertonut sopimuksesta oppilaille. Syitä kertomattomuuteen kartoitettiin erillisellä kysymyksellä. Myös viisi vastaajista, jotka olivat ilmoittaneet käsitelleensä aihetta oppilaiden kanssa vastasi kysymykseen. Heidät on laskettu mukaan kuvioon. Tässäkin kysymyksessä oli mahdollisuus valita useita vaihtoehtoja ja kertoa lisäksi oma syynsä. Keskeisiä syitä, miksi opettajat tietoa jakaneet olivat aiheen puuttuminen oppikirjoista, sopivan materiaalin puute ja oma tietämättömyys oikeuksista. Seuraavaksi eniten opettajat kokivat, etteivät lapsen oikeudet liity heidän omaan aineeseensa. Näin vastanneissa oli mukana lastentarhanopettaja, kaksi matemaattisten aineiden opettajaa ja englanninopettaja. Vähiten opettajia estivät käsittelemästä aihetta ajan ja oman kiinnostuksen puute. Vähemmistö myös koki, ettei lapsen oikeuksien opettaminen ole koulun tehtävä. Muiksi käsittelemättömyyden syiksi mainittiin omien oppilaiden ikä (esikoululaisia ja ensimmäisen luokan oppilaita) sekä aiheen sivuuttaminen laajempien kokonaisuuksien yhteydessä.

KUVIO 10. Opettajien syyt aiheen käsittelemättömyyteen kouluissa (%)

5.7 Opetuksessa hyödynnetyt materiaalit

Opiskelijoilta kysyttiin ovatko he tutustuneet joihinkin lapsen oikeuksien materiaaleihin ja mihin he mahdollisesti ovat tutustuneet. Jatkokysymyksenä oli monivalintakysymys, jossa piti vastata onko käyttänyt lapsen oikeuksien materiaaleja esimerkiksi opetuksessa. Materiaalivaihtoehtoja sai valita useita, vaihtoehtoina olivat ulkopuolisen kouluttajan käyttäminen, itse kehitetty materiaali, oppikirja, valmiit menetelmäoppaat ja täydennettävä "muu" -kohta. Niiltä opettajilta, jotka olivat oppilailleen sopimuksesta kertoneet, kysyttiin samoja asioita.

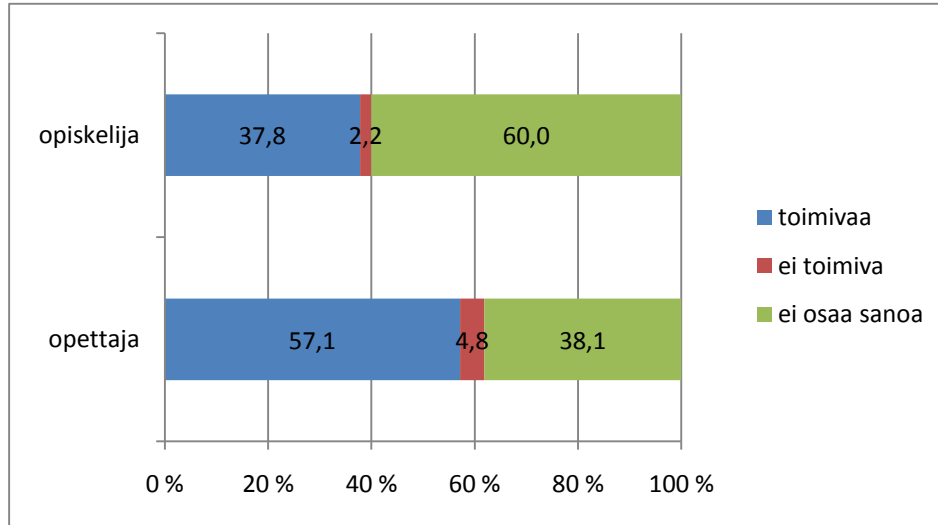

KUVIO 11. Lapsen oikeuksien käsittelyssä käytetyt materiaalit (%)

Yllättävän moni oli molemmissa vastaajaryhmissä tehnyt materiaalia itse tai käyttänyt valmiiden materiaalien lisäksi jotakin muuta aineistoa. "Muu" -kohtaan vastanneista useampi oli käyttänyt keskustelua ja erilaisia arjen tilanteita oikeuksien käsittelyn pohjana. Myös internetistä itse etsitty materiaali ja pelkkä Lapsen oikeuksien sopimus tai -julistus toimivat vastaajien tuntisuunnittelun apuna.

Ulkopuolisen kouluttajan käyttäminen vaatii pitkäaikaisemman työsuhteen ja lyhyitä sijaisuuksia tekevillä ei siihen ole juuri mahdollisuuksia. Muutama opiskelija kuitenkin ilmoitti käyttäneensä ulkopuolista kouluttajaa, heillä on mahdollisesti siis pidempi työkokemus jo alalta. Opettajistakaan kovin monet eivät olleet kouluttajien apua löytäneet, mutta tätä voivat osaltaan selittää myös vastaajien työskentelyalueet. Maakuntiin ei ole yhtä helppo saada vierailijoita esimerkiksi järjestöistä kuin isojen kaupunkien kouluihin.

KUVIO 12. Materiaalien toimivuus niitä käyttäneiden mielestä

Kysymykset materiaalien toimivuudesta ja mahdollisista muutostarpeista ovat erityisen tärkeitä taustatietoja tulevaa materiaalia työstettäessä. Mikäli tutkimus olisi osoittanut käytetyn materiaalin olevan täysin toimimatonta, järjestöjen olisi syytä ajatella materiaalityöntöä täysin uudella tavalla. Vaikka suuri osa materiaaliin tutustuneistakaan ei osannut ottaa kantaa niiden toimivuuteen, vain yksi vastaaja molemmissa ryhmissä tyrmäsi ne täysin. Opiskelijoista ainoana materiaalit tyrmännyt ei ollut kokeillut niitä käytännössä, vaikka ilmoittikin materiaaliin tutustuneensa, hän ei tosin ilmoittanut mihin tai minkä tyyppiseen materiaaliin on tutustunut. Opettaja, joka piti materiaalia toimimattomana oli kertonut oppilailleen lapsen oikeuksista uskonnon oppikirjan avulla, yleisesti hän myös piti materiaalien saatavuutta huonona ja menetelmiä yksipuolisina tai tylsinä.

Kaikki ulkopuolista kouluttajaa käyttäneet opettajat pitivät materiaaleja (johon myös kouluttaja laskettiin) käyttökelpoisina. Myös aiheen käsittelyyn käytettyjä oppikirjoja pidettiin yleisesti toimivina. Lisäksi materiaalia itse kehitelleet ja UNICEFin menetelmäoppaaseen tutustuneet opettajat kokivat materiaalit toimiviksi. Tulostettuja julistuksia ja sopimuksia hyödyntäneet eivät ottaneet kantaa kysymykseen.

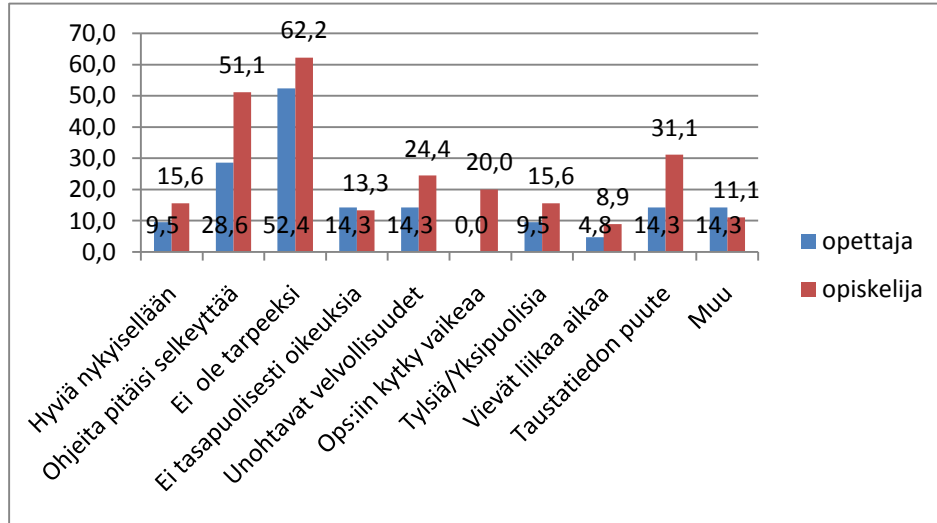
Opiskelijat kokivat hyviksi pelkät sopimusrungot, mutta myös Planin, UNICEFin ja YK-liiton materiaaleja käyttäneet pitivät niistä. Satukirjankin eräs vastaaja mielsi hyväksi materiaaliksi. Oppikirjoja käyttäneet opiskelijat eivät osanneet sanoa suurimmaksi osaksi mielipidettään, vaikka muutama "toimiva" -ääni kirjoille tuli. Opiskelijoista kuitenkin reilu puolet ei ottanut kantaa koko kysymykseen, mikä voi selittyä sillä, että osa opiskelijoista oli tutustunut johonkin materiaaliin, muttei ollut päässyt kokeilemaan sitä käytännössä.

Materiaalin muutostoiveita esitti suurin osa opettajista ja opiskelijoista. Opiskelijoista ne, jotka olivat pitäneet olemassa olevia materiaaleja hyvinä, olivat erityisen innokkaita esittämään myös kehitysideoita. Kaikki opiskelijat, jotka olivat vastanneet tutustuneensa lapsen oikeuksien materiaaleihin, myös vastasivat materiaalien kehitystä koskevaan kysymykseen, samoin opettajat.

Molemmista ryhmistä alle 20 % tutustuneista (opettajat 9,5% ja opiskelijat 15,6%) pitävät materiaaleja hyvinä nykyisellään. Opiskelijat kritisoivat nykyisiä menetelmiä selvästi opettajia enemmän joka saralla. Osa tästä kritiikistä voi johtua opiskelijoiden kokemattomuudesta ja siitä, etteivät he osaa kokeneiden ammattilaisten tavoin suhteuttaa ajatuksissaan menetelmiä opetuksen yhteyteen. Tästä kertoo mielestäni esimerkiksi kysymys materiaalien sovittamisesta opetussuunnitelmaan. Yksikään opettaja ei kokenut ongelmaksi sovittaa lapsen oikeuksien käsittelyä aiheena oppitunteihin, kun opiskelijoista asian koki hankalaksi jopa 20 %. Opiskelijat kokivat myös huomattavasti opettajia useammin, että menetelmien ja materiaalien ohjeita tulisi selkiyttää. Pedagogisella ajattelulla ja osaamisella voi olla tässäkin ratkaiseva asema. Opiskelijoista 31 % koki myös omien puutteellisten taustatietojen hankaloittavan menetelmien käyttöä, opettajien vastaava luku oli 14 %.

Lähes yksimielisiä opettajat ja opiskelijat olivat kuitenkin siitä, että materiaalia saisi olla enemmän ja monipuolisemmin tarjolla. Opiskelijoista 62 ja opettajista 51 prosenttia kokivat lisämateriaalin tervetulleeksi. Vain muutamat molemmissa ryhmissä pitivät menetelmiä liian pitkäkestoisina, tylsinä, yksipuolisina tai tiettyjä oikeuksia

painottavana. Yksittäiset ajatukset koskivat oman vaivannäön ongelmaa (ajanpuutetta) ja toiveita aiheen sisällyttämiseksi oppikirjoihin. Eräs opiskelija myös kaipasi koulutusta materiaalien käyttöön.

KUVIO 13. Nykyisten materiaalien ongelmat ja muutostarpeet materiaaleihin tutustuneiden näkökulmasta (%)

Kyselylomakkeen ehkä keskeisin kysymys koski nykyisten ja tulevien opettajien toiveita materiaalien ja menetelmien suhteen. Toiveita ja tarpeita kartoitettiin avoimella kysymyksellä, jonka analysoinnissa olen käyttänyt teemoittelua. Esiin nousseet ajatukset jaoin ensin kahteen ryhmään: konkreettisiin materiaalitoiveisiin ja yleisempiin ideoihin ja ajatuksiin. Konkreettisiin toiveisiin (Taulukko 1.) laskin kaikki selkeässä muodossa olevat materiaalit kuten videot, pelit ja tarinat. Yleisemmässä ideoissa oli enemmänkin hankalammin toteutettavia toiveita, joita esimerkiksi järjestöjen saattaa olla vaikea lähteä tuottamaan tai jotka voidaan ymmärtää monella tavalla. Yleisempiin kuuluvat jaottelussani myös toiveet materiaalien jaottelusta ja toimivuudesta.

konkreettiset toiveet	opettaja	opiskelija
videot	3	7
kuvat/sarjakuvat	7	4
tarinat/kirjat/lehdet	3	5
pelit ja leikit	6	4
aamunavausmateriaali	0	2
oppilastehtävät	8	3
musiikki/äänite	1	1
tietopaketti	1	3
tietokone/internet-materiaali	4	2
toiminnalliset menetelmät	0	5

TAULUKKO 1. Avoimissa vastauksissa esiintyvät konkreettiset materiaalityötoiveet

Opiskelijoiden ja opettajien avoimissa vastauksissa näkyi selkeä ero konkreettisten ja toiveiden ja idea-asteella olevien ajatusten välillä. Opettajilla oli selkeästi vähemmän pelkkiä ideoita, kun taas vastaajamäärien eroista huolimatta opettajilla oli konkreettisia toiveita lähes yhtä paljon kuin opiskelijoilla.

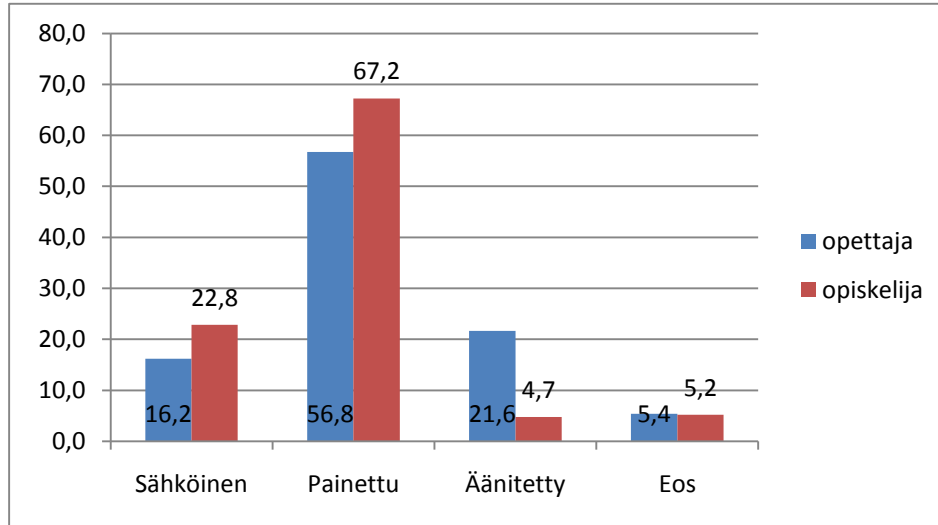
Havainnollisuus ja helppokäyttöisyys olivat keskeisiä teemoja opiskelijoiden vastauksissa. Vastaajat kokivat konkreettisten ja selkeiden ohjeiden olevan tärkeitä, mainitsematta kuitenkaan sitä, miten he haluaisivat lapsen oikeuksia opettaa. Tämä saattaa opiskelijoiden työkokemuksen puutteesta. Kun ei ole kokenut luokkahuonetodellisuutta, oma pedagoginen käyttöteoriakin on varmasti vielä keskenäinen. Tietyin teeman kuten lapsen oikeuksien opettaminen saattaa tuntua kaukaiselta ja siksi oikean ja mielenkiintoisen menetelmän tai materiaalin valinta voi olla hankalaa. Tämä selittäisi opettajien ja opiskelijoiden vastausten erilaista painottumista. Painottumista voidaan tuskin selittää ainakaan ikäjakautumilla, sillä vanhempien sukupolvien edustajia oli opettajissa opiskelijoita enemmän. Kuitenkin opettajat toivoivat huomattavasti useammin jonkinlaista tietokoneilla esitettävää materiaalia. Jos pelkkä ikä selittäisi vastausilmiötä, luulisi nuorempien olevan luontevampia ja toiveikkaampia tietotekniikan suhteen.

Yhteisesti opettajien ja opiskelijoiden keskeiseksi opetusvälineitä koskevaksi seikaksi nousi kuitenkin oppiaineintegraatio. Molemmassa vastaajaryhmissä toivottiin esimerkkejä siitä, miten aihetta voisi eri oppiaineiden tunneilla käsitellä. Tämä on

mielestäni merkki siitä, että didaktinen lähtökohta erilasten järjestöjen ja oppikirjojen materiaalityössä olisi todellakin paikallaan. Harjoitusten toimivuutta muutakin kuin mukavuuden näkökulmasta tulisi arvioida ja sisällyttää tehtäviin selkeitä viitteitä oppiaineista pelkän teeman sijaan.

Avoimen kysymyksen lisäksi kartoitin monivalintakysymyksellä formaattia, jossa materiaalin toivottaisiin olevan. Näin tein saadakseni enemmän suuntaa-antavaa aineistoa, mikäli vastaajat eivät oma-aloitteisesti osaisi tai jaksaisi materiaalityöitä kertoa. Formaatti-kysymyksessä sai valita mieluisimman vaihtoehdon sähköisen, painetun tai äänitetyn materiaalin välillä. Niistä, jotka ovat jättäneet kokonaan vastaamatta on muodostettu "ei osaa sanoa" -joukko.

Materiaalia painetussa muodossa halusi molempien ryhmien kirkas enemmistö, opettajista 57 ja opiskelijoista 67 prosenttia. Syitä ei formaatin valintaan kysely, mutta onhan totta, että painettu materiaali on helppo ottaa mukaan vaikka metsäretkelle, eivätkä huonot tietoliikenneyhteydetkään estä sen käyttöä. Äänitetyn kanssa painettu kilpailee konkreettisuudellaan; on jotain mitä tehdä oppilaiden kanssa pelkän passiivisen katselun ja kuuntelun sijaan. Toiseksi mieluisin formaatti tosin erosi opiskelija- ja opettajaryhmien kesken. Opettajien vastaukset jakaantuivat tasaisemmin äänitetyn osuuden ollessa viisi prosenttiyksikköä suositumpi, käytännössä tämä ero tarkoittaa vain kahta opettajaa, joten todellista johtopäätöstä erosta ei voi tehdä. Äänitetty materiaali ei saanut juuri kannatusta opiskelijoiden keskuudessa, vain harva vastaaja käyttäisi cd- ja dvd-levyjä tai mp3-tiedostoja mieluummin kuin menetelmäoppaita tai tietokonepelejä.

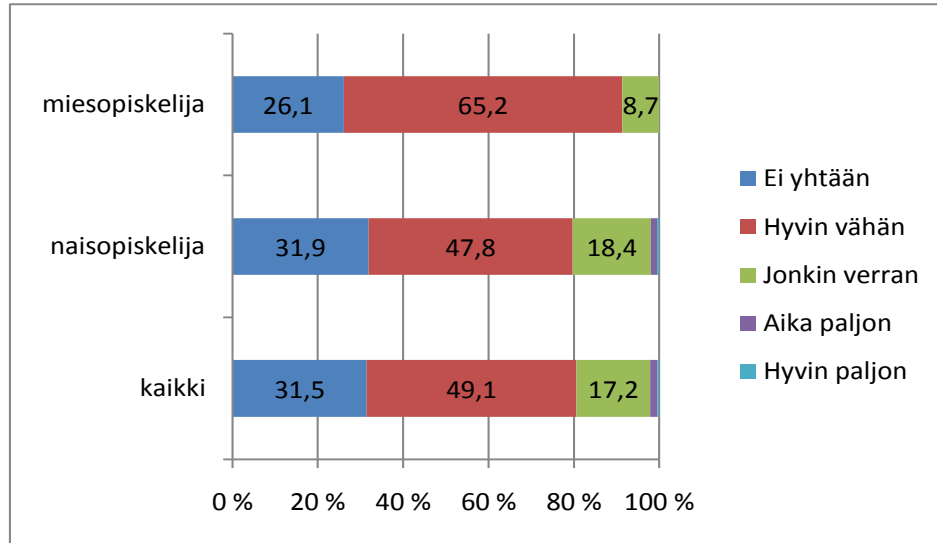
KUVIO 14. Mieluisin formaatti (%)

5.8 Yliopisto ja lapsen oikeudet

Opiskelijoiden kyselyssä kartoitettiin myös yliopiston roolia tulevien opettajien lapsen oikeus -tietoisuuden lisäämisessä. Opiskelijoilta kysyttiin yliopiston velvollisuudesta kertoa oikeuksista opettajankoulutuksen yhteydessä (Kuvio 17.), minkä verran opiskelijoille on lapsen oikeuksista kerrottu (Kuvio 15.), toivoisivatko opiskelijat aihetta käsiteltävän enemmän yliopistolla (Kuvio 16.), sekä opintokokonaisuutta, jolla lapsen oikeuksia on mahdollisesti käsitelty. Myös opiskelijoiden omaa aktiivisuutta kartoitettiin kysymällä vapaaehtoisista opintokokonaisuuksista ja koulutuksista, joihin he mahdollisesti ovat lapsen oikeuksien tiimoilta osallistuneet.

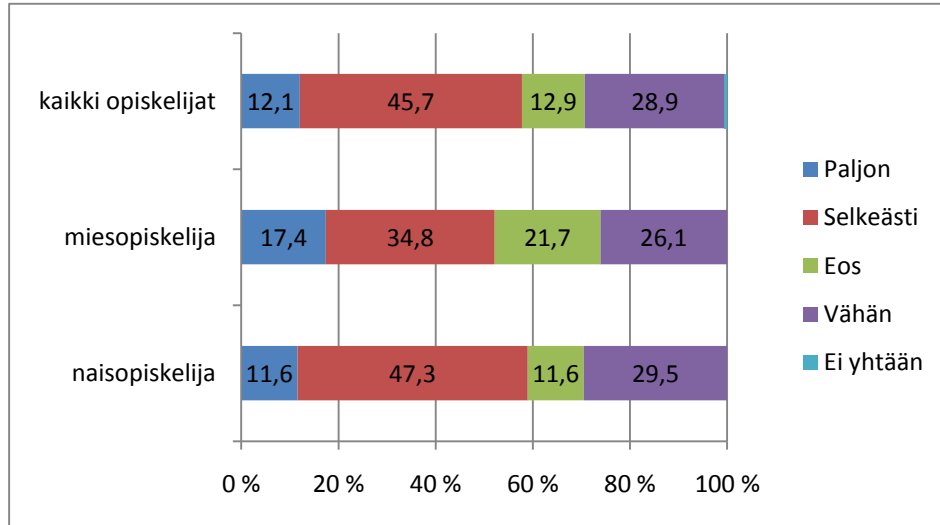
Opiskelijoista vain pari prosenttia oli sitä mieltä, että yliopistolla on paneuduttu lapsen oikeuksiin paljon tai hyvin paljon. Suurin osa näki yliopiston kertovan vain vähän aiheesta, joka kuitenkin koskee kaikkia tulevien opettajien tulevia oppilaita. Kurseja, joilla opiskelijat ovat lapsen oikeuksia käsitelleet näyttäisivät pääsääntöisesti kuuluneen varhaiskasvatukseen, erityispedagogiikan tai (aineenopettajan) pedagogisten opintojen opintokokonaisuuksiin. Eräs vastaaja oli maininnut, että aihetta on käsitelty useiden teemojen yhteydessä, mutta huomautti samalla opiskelevansa monikulttuurisuuspainotteisessa ohjelmassa. Kurssikysymyksen perusteella näyttäisikin, että tavalliset, kasvatustiedettä pääaineenaan opiskelevat luokanopet-

tajat on unohdettu niiltä harvoilta kursseilta, joilla aihetta yleensä käsitellään. Muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta tietenkin.

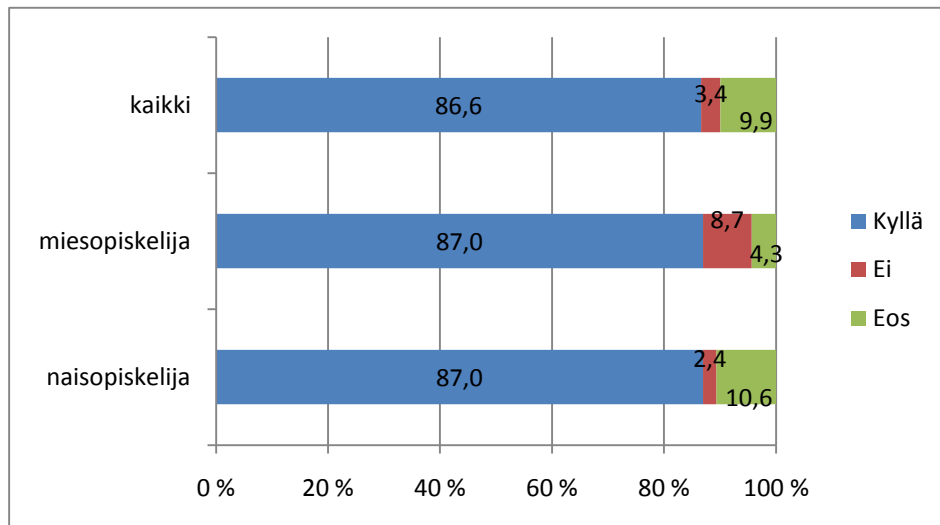

KUVIO 15. Minkä verran lapsen oikeuksiin on paneuduttu yliopistolla (%)

Opiskelijat kokivat, että yliopistolla pitäisi lapsen oikeuksia käsitellä enemmän. Vain yksi vastaaja, joka koki, että yliopistolla on puhuttu lapsen oikeuksista paljon vastasi, ettei enempää aiheeseen liittyvää opetusta tarvita. Kolmisen toista prosenttia vastaajista ei ottanut määräkysymykseen kantaa. Muiden mielipiteet siitä, kuinka paljon enemmän lapsen oikeuksia pitäisi käsitellä, vaihtelivat kuitenkin suuresti. Huomattavasti vähemmän vaihtelua mielipiteissä oli, kun kysyttiin yliopiston velvollisuutta kertoa tuleville opettajille lapsen oikeuksista. Jopa yllättävän moni koki, että yliopiston on valistettava heitä, eikä aiheeseen perehtymistä saisi jättää vain opiskelijoiden omille harteille.

KUVIO 16. Pitäisikö lapsen oikeuksia käsitellä enemmän koulutuksessa (%)

KUVIO 17. Yliopiston velvollisuus kertoa lapsen oikeuksista (%)

Kysymystä ei olla verrattu opiskeluaikaan, mutta kaikki ovat kuitenkin opiskelijoita. Ei siis voida olla varmoja käsitelläänkö oikeuksia jollakin tulevilla kursseilla. Kuitenkin niin suuri enemmistö opiskelijoista koki yliopiston toiminnan lapsen oikeus-tietouden lisääjänä liian vähäiseksi, joten on tuskin kyse vain opintojen keskeneräisyydestä. Näyttäisi vahvasti siltä, ettei oikeuksia todellakaan kuin sivuta yliopistolla, jos sitäkään. Myös ammatissa jo toimivista opettajista kaikki eivät sopimusta tunteet, mikä tukee myös sitä, ettei loppuvaiheen opinnoissakaan oikeuksia välttämättä käsitellä. Lapsen oikeuksien käsittelyssä on opiskelijoiden mielestä selkeästi

parantamisen varaa, eikä ilmiö leimaa mitään tiettyä yliopistoa, vaan koko maan opettajankouluttajia.

5.9 Vapaa sana

Opettajat ja opiskelijat pääsivät vapaasti purkamaan tuntojaan kyselyn lopuksi. Ajatuksia tuli niin lomakkeen epäselvyydestä, tietämättömyyden pahoitteluista kuin lapsen oikeuksien tärkeydestäkin. Osa vastauksista oli hyvin lyhyitä ilmauksia asian tärkeydestä, kun taas toiset olivat käyttäneet kokonaisen puheenvuoron lapsen oikeuksien tilasta Suomessa ja maailmalla. Tässä osassa annan puheenvuoron opettajille ja etenkin opiskelijoille nostamalla esiin mielestäni kuvaavia, jopa yleistettäviä otteita palautekohdan sadosta.

Muutama opiskelija kommentoi lomakkeen epäselvyyttä ja täytyykin myöntää, että etenkin opiskeluaikaa koskeva kysymys oli huonosti rakennettu. Toisaalta parista kommentista huomasi, etteivät vastaajat olleet huomanneet sitä pientä kysymysmerkkiä, joka selvensi vastaustapaa. Tosin kysymysten pitäisi olla niin selkeitä, ettei niihin vastaamiseen tarvitsisi apua, siinä mielessä kritiikki oli oikeutettua.

Osa etenkin lyhyemmistä ajatuksista oli vaikeaselkoisia. Tyypillinen lyhyt kommentti oli *"ihan hyvä"*, josta ei voi päätellä viittaako se lomakkeen rakenteeseen tai sisältöön, joka annettiin esimerkkinä ideoista, joita voisi kohdassa sanoa, vai onko viittaus hyvään aiheeseen. Huomattavasti selkeämmin juuri lapsen oikeuksiin viittaavat *"tärkeä asia"* -tyyliset lyhyet ja ytimekkäät huomautukset joita oli myös useita.

Aiheen tärkeyttä korostettiin jollakin lailla vähän pidemmissäkin vastauksissa. Opettajille aiheen tärkeys oli päällimmäinen tema kaikissa kommentteissa, kun taas opiskelijat hämmästelivät muitakin asioita. Opettajat ottivat kantaa etenkin lasten asemaan suomalaisessa yhteiskunnassa.

"Jokaisen tulee tietää lapsen oikeudet!!! Ei niitä tarvitse ulkoa luetella, mutta pitää osata toimia lasta kunnioittaen ja lapsuutta arvostaen"

Opettaja, Tampere

"Lapsen oikeudet ovat aikuisen velvollisuuksia hoitaa lasta oikein. Suomessa lapsia jätetään liian nuorena selviytymään monista asioista yksin ilman aikuisia"

Opettaja, Kuopio

Opiskelijat kokivat aiheen yhtäläillä merkitykselliseksi. Opettajien ja opiskelijoiden ajatuksissa näyttäisi olevan yhteistä juuri huomautukset lapsen oikeuksista Suomessa. Monestihan lapsen oikeuksista kuulee puhuttavan juuri kehitysyhteistyöjärjestöjen ja erilaisten kampanjoiden yhteydessä. Ilmeisesti opettajat kokevat myös oman tehtävänsä erittäin tärkeänä ja suomalaislasten pahoinvoinnin merkittävänä ihmisoikeuskysymyksenä. Tulos ilahdutti, koska näen sen merkinä aidosta välittämisestä ja kiinnostuksesta oppilaiden asioita kohtaan. Toivottavasti se ei kuitenkaan tarkoita, että muiden maiden lasten oikeudet unohdetaan.

Opiskelijoista muutamat kommentoivat, etteivät he tiedneet edes sopimuksen olemassaolosta. Toiset kiinnostuivat kyselyn myötä aiheesta, toiset eivät ilmeisesti niin paljon:

"Huhheijaa, yhtäkkiä tällainen kysely aiheesta, jota ei avattu ollenkaan.

Olin ihan pihalla!"

Opiskelija 23, Jyväskylä

"Menen tästä tutustumaan Lapsen oikeuksiin. Olen aivan liian tietämätön. Tämä avasi silmät."

Opiskelija 24, Oulu

Tietämättömyyttä perusteltiin myös koulutuksella. Varsin moni otti kantaa yliopiston rooliin lapsen oikeuksista kertojana. Jotkut vastaajat vaikuttivat vastauksissaan jopa järkyttyneiltä, kun aiheesta ei ole puhuttu millään kurssilla. Toiset kommentoivat aiheen tärkeyttä tuleville opettajille ja toivoivat tulevaisuudessa saavansa lisää opetusta lapsen oikeuksiin liittyen. Toivomuksia koulutuksen suhteen esittivät etenkin opintojensa alkutaipaleella olevat opiskelijat.

"Valitettavan vähän näistä vielä tiedän. Ehkä myöhemmin koulutuksessa asiaa käsitellään enemmänkin. Vaikea vastata tässä vaiheessa, koska olen käynyt tätä koulua vasta puoli vuotta. Varmasti käymme vielä myöhemmin lisää lasten oikeuksista jne."

Opiskelija 19, Jyväskylä

"On todella hienoa, että lapsen oikeuksista ja niistä tiedottamisesta huolehtiminen on tullut esille. Olisi hyvä saada opettajankoulutuslaitokset käsittelemään asiaa enemmän"

Opiskelija 21, Savonlinna

"Lastentarhaopettajan koulutuksessa lasten oikeuksia käytiin, mutta luokanopettajankoulutuksessa niistä ei ole puhuttu laisinkaan. Kaikkien opetuslalla toimivien tulisi tutustua näihin kunnolla!"

Opiskelija 22, Jyväskylä

Kaikki eivät olleet pelkästään innoissaan lapsen oikeuksista. Muita näkökulmia toivat ainakin seuraavat kommentit:

"Opettajankin oikeudet ovat hukassa..."

Opiskelija 25, Oulu

"En ole sisäistänyt ajatusta lapsen oikeuksista. Lapsilla pitää olla kaikkia muitakin koskevat ihmisoikeudet, mutta toisaalta joistakin oikeuk-

sista luovutaan kasvattajan näkemyksen mukaan. Ehkä jo sanojen yhdistelmä (lasten oikeudet) luo sellaisen leikkisän mielikuvan, että en jaksakaan olla juuri kiinnostunutkaan koko asiasta. En siis tiedä asiasta mitään, elän vain luulojeni varassa tämän suhteen."

Opiskelija 23, Oulu

Kaiken kaikkiaan kuitenkin aiheeseen suhtauduttiin varsin positiivisesti ja toiveikkaasti. Asia nähtiin erittäin tärkeänä, joskin ilmiselvästi huonosti tiedostettuna ja tiedostettuna. Vapaa sana -kohtaan tulleet vastaukset tukivat vahvasti määrällistä aineistoa ja sen antamia tuloksia. Myös esiin nostamistani muutamista sitaateista huomaa, että ajatuksia ja puutteita on ympäri Suomen.

6 POHDINTAA

Tutkimuskysymykseen siitä, miten nykyiset ja tulevat opettajat kokevat lapsen oikeuksien opettamisen suhteessa työnkuvaansa, saatiin hyvin vastaus. Vaikka opiskelijavastaajien joukko olikin kohtuullisen suuri, ei tuloksista voida vetää mitään yleispätevää johtopäätöstä mm. vastaajien erilaisten taustojen vuoksi. Otos on kuitenkin sen kokoinen, että tuloksia on syytä tarkastella myös merkityksillisinä.

Osa vastauksista olikin varsin yksiselitteisiä ja yhdenmukaisia kaikkien vastaajien kesken. Esimerkiksi lapsen oikeuksien sopimus koettiin tärkeäksi niin opettajien kuin opiskelijoiden keskuudessa vastaajien aikaisempien tietojen juurikaan vaikuttamatta tuloksiin. Toisaalta taas materiaalikartoituksessa vastaajamäärä putosi dramaattisesti, sillä varsin harva oli erilaisiin tarjolla oleviin aineistoihin tutustunut. Tutustuneiden vähäisen määrän perusteella voisikin vetää johtopäätöksiä siitä, ettei lapsen oikeuksien sopimuksen mukainen tiedotus ole vieläkään riittävää, vaikka siihen on paljon panostettukin ainakin Suomen edellisen määräraikaisraportin mukaan (Suomen määräraikaisraportti 2008).

Tiedotusta pitäisi lisätä myös joidenkin vastaajien mukaan, ja moni koki ongelmalliseksi juuri tiedon saannin. Materiaalia on kuitenkin eri järjestöjen tuottamana valtaisan määrät, jostain syystä vain opettajat eivät niitä kohtaa. Kyse ei tutkimuksen mukaan ole nimittäin materiaalien laadussa, sillä vain muutama materiaaleja koekkeilleista piti niitä huonona. Joskaan aineistoja ei ylen määrin kehuttukaan.

Opinnäytteestä on varmasti hyötyä lapsen oikeuksia käsittelevää materiaalia tuottaville tahoille. Myös avointen vastausten ja palautteen perusteella saattoi joidenkin tulevien opiskelijoiden kiinnostus aihetta kohtaan herätä. Mukana vastaajissa oli kuitenkin useita henkilöitä, jotka eivät olleet kuulleet sopimuksesta aiemmin mitään. Jo pelkästään kyselyllä saavutettiin sen heikkouksista huolimatta lisää näkyvyyttä lapsen oikeuksille. Tutkimus ei siis missään nimessä ole ollut merkityksetön.

Omaa ammatillisuutta opinnäytetyö lisäsi ehdottomasti eniten lähdekirjallisuuden kautta. Palaaminen kasvatustieteellisiin perusteisiin vahvisti omia ajatuksia ja näkemyksiä niin kasvattajuudesta yleensä kuin omista oppimiskäsityksistäkin. Toki tutkimuksen teostakin oppi paljon ja etenkin kyselylomakkeiden teko ja siitä saatu palaute on jatko-opintojeni kannalta erittäin hyödyllistä.

Tutkimuksen kannalta pidän toisaalta heikkoutena omaa läheistä suhdettani opettajuuteen ja sen mahdollista vaikutusta niin kysymysten tekoon kuin vastausten ymmärtämiseenkin. Kysymykset eivät olleet kuitenkaan johdattelevia, ja niiden perusteella saatua tietoa voidaankin pitää luotettavana. Myös vapaa sana -vahvasti valintakysymysten tulokset. Mikäli olisin toteuttanut tutkimuksen haastatteluina, olisi oman tulkinnan ja sitä kautta reliabiliteetin väheneminen ollut huomattavasti suurempia riskejä.

Yllätyin etenkin opettajaopiskelijoiden heikoista tiedoista. Vertaileva tutkimus muihin ihmisoikeussopimukseen liittyen tai ihmisoikeuksista yleensä voisi toki tuoda hieman erilaisen kuvan ammattikasvattajien aiheen ymmärtämisestä.. Lapsen oi-

keuksien sopimus on kuitenkin vain yksi kaikista ihmisoikeussopimuksista, jotka nekin koskevat alle 18-vuotiaita. Hyvä lisäkysymys lomakkeissa olisikin ollut avoin kysymys siitä, mikä mahtaa olla opettajien uskomusten mukaan opetussuunnitelman kantava arvopohja. Luulenpa, että harva muistaisi mainita ihmisoikeusajattelun.

Opiskelijat kokivat yliopiston roolin varsin heikkona lapsen oikeuksista opettamisessa. Monet jopa syyttivät yliopistoa tietämättömydestään. Opiskelijoilla lasten kanssa tulevaisuudessa työtä tekevinä olisi ehkä syytä katsoa peiliin. Kaikki opetus ei voi olla vain yliopiston harteilla, vaan korkeakouluopiskelijoina ja etenkin opettajaopiskelijoina pitäisi olla jonkin verran oma-aloitteisuutta ja mielenkiintoa perehtyä ammatin kannalta keskeisiin dokumentteihin ja aiheisiin. Miten sellaisista opiskelijoista, jotka odottavat saavansa kaiken tiedon valmiiksi pureskeltuna voi tulla hyviä johtajia ja ohjaajia? Tuleeko heistä vain oppikirjoja seuraavia työhönsä tylsistyneitä kesälomanodottajia?

Toisaalta moni opiskelija on vasta varhaisessa vaiheessa opintojaan ja korkeakouluopiskeluun ja itseohjautuvuuteen totuttelu vasta käynnissä. Ei voida olettaa, että opiskelutaidot ja ammatillinen kiinnostus olisivat kaikilla ensimmäisen kahden vuoden aikana pitkälle kehittyneitä. Opiskelu on nimenomaan aikaa oppia, myös sitä opiskelua itsessään. Myöskään kaikesta ei voi olla kiinnostunut, vaan eri ihmiset painottavat eri asioiden tärkeyttä. Ja miten voisi olla kiinnostunut asiasta, josta ei ole koskaan kuullutkaan! Miten jokainen voisi osata kysyä asiaa, jonka olemassaoloa ei tiedä?

Ja yliopiston tehtävä on myös mielestäni vastata opiskelijoiden tarpeisiin ja opettaa heille heidän ammattialansa kannalta keskeisiä asioita. Ihmisoikeusasioita itse asiassa luulisi painotettavan, onhan se läpileikkaava teema opettajien tärkeimmässä ohjenuorassa, opetussuunnitelman perusteissa. Esimerkiksi muutaman opintopisteen laajuinen pakollinen kurssi kansainvälisyyskasvatuksesta voisi ratkaista ongelman painottumatta pelkästään lapsen oikeuksiin. Kansainvälisyyskasvatus on

kuitenkin kaikilta osiltaan myös lapsen asiaa edistävää toimintaa. Opettajista pitäisi tehdä kansainvälisyys- tai globaalikasvattajia, jotka oikeasti kokevat lasten ja maapallon tulevaisuuden tärkeäksi. Yliopistolla voitaisiin ottaa ainakin askel tähän suuntaan, mutta niin kauan kun mitään ei tapahdu, järjestöjen on lobattava asiaansa kaksin verroin.

Järjestöjen rooli onkin tärkeä. Järjestöt jäävät helposti etäisiksi möhkäleiksi, jotka tekevät jotain jossain ja ehkä lähettävät feissareita kaduille. Pelkkä näkyvyys messuilla, jonne tulevat muutenkin vain aktiivisimmat opettajat, ei riitä. On hankalampi antaa mitään sopivaa reseptiä näkyvyyden ja tiedotuksen lisäämiseksi, mutta esimerkiksi järjestöjen yhteistyö varmasti edistäisi asiaa.

Aktiivisten opettajien ongelma onkin yksi minua askarruttaneista asioista tutkimukseni aikana. En usko, että aktiivisten ja erilaisista tapahtumista ja toimintatavoista innostuneiden opettajien saaminen lapsen oikeuksien maailmaan on hankalaa. Monet käyttävät jo toiminnallisia menetelmiä, projektioppimista ja erilaisia osallistamiskeinoja opetuksensa tukena. Tällaisilla opettajilla on varmasti myös matala kynnyys kokeilla järjestömateriaaleja niitä saadessaan. Suurin ongelma onkin vähemmän aktiivisten ja jo urautuneiden opettajien tavoittaminen. Pelkkä materiaalien lähettely eri kouluihin ei riitä, vaan opettajat pitäisi saada innostumaan erilaisista harjoituksista.

Opettajien näennäisen lyhyiden työpäivien jälkeen moni on kuitenkin varsin uupunut. Mielestäni opettajia ei voikaan velvoittaa tutustumaan kaikkiin saatavilla oleviin aineistoihin, etenkin jos pitää arpoa erilaisten menetelmien soveltuvuutta kouluympäristöön. Tämän vuoksi on erityisen tärkeää, että järjestöt kehittelevät kaikenlaista materiaalia valmiista tuntisuunnitelmista peleihin ja leikkeihin. Ainakin niin kauan kuin yliopisto ei opiskelijoiden tietoisuutta ja innostuneisuutta lisää.

Kysely levisi ammatti- ja opiskelijajärjestön välityksellä, joten vastaajiksi valikoitui pääasiassa järjestäytyneitä opettajia ja opiskelijoita. Tietenkään kaikki eivät ole ay-

aktiiveja, mutta joka tapauksessa kyselyn ulkopuolella ovat oikeastaan kaikki järjestäytymättömät opetusalan toimijat.

Jatkossa järjestöjä varmasti hyödyttäisi tutkia vielä tarkemmin opettajien kokemuksia erilaisista materiaaleista. Kansainvälisyyskasvatusta etenkin laajemmasta näkökulmasta olisi hyvä tarkastella. Opettajat ovat kuitenkin tiedon ja arvojen portinvartijoita. Olisi hyödyllistä vielä tarkemmin perehtyä opettajien näkökulmiin ja toimiin, sillä tämä tutkimus vain raapaisee pintaa ja yhtä kansainvälisyyskasvatuksen aihealuetta.

Mielestäni lapsen oikeuksien sopimusta ei tarvitse kouluissa käydä artikla artiklalta ulkoa oppien, vaan tärkeämpää olisi oppilaiden tietämys aiheesta. Oppilaiden pitäisi vähintään tietää, että tällainen sopimus on olemassa ja sen tehtävänä on heitä suojella. Moni opettaja varmasti puhuu turvallisuudesta ja väkivallasta, joiden yhteydessä olisi aina hyvä muistuttaa myös sopimuksen olemassaolosta.

LÄHTEET

Antikainen Ari, Rinne Risto & Koski Leena 2006. Kasvatussosiologia. 3. painos. Helsinki: WSOY.

Gomes, Rui, Brander, Patricia, Keen, Ellie & Lemineur, Marie-Laure, (toim.) 2002. "Compass" A manual on human rights education with young people. 2. painos. Hungary: Council of Europe Publishing.

Harrison, Don 2008. Regardless of frontiers. Children's rights and global learning. Trentham Books Ltd.

Honkanen, Jussi & Syrjänen, Jaana (toim.) 2000. Lapsen oikeudet. Helsinki: YK-liiton julkaisusarja

Kansanen, Pertti 2006. Onko pedagogiikka konstruktivismin vihollinen? Vai päinvastoin? Teoksessa Husu, Jukka & Jyrhämä, Riitta (toim.). Suoraa puhetta. Kollegiaalisesti opetuksesta ja kasvatuksesta. Jyväskylä: PS-kustannus, 15-27.

Opetusministeriö 2006. Kansainvälisyyskasvatus 2010. Ehdotus kansalliseksi toimienpideohjelmaksi. Helsinki: Yliopistopaino.

Patrikainen, Risto & Mäkelä Leena. 2002. Opettajan pedagogisen ajattelun peruspilareita. Teoksessa Julkunen, Marja-Liisa. Opetus, oppiminen ja vuorovaikutus. 2.painos. Helsinki: WSOY.

Siljander, Pauli 2005. Systemaattinen johdatus kasvatustieteeseen. 2. painos. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy

Uusikylä, Kari & Atjonen, Päivi 2005. Didaktiikan perusteet. Porvoo: WSOY.

Elektroniset lähteet:

Helsingin yliopiston tutkintovaatimukset 2008-2009. Viitattu 25.11.2009
<https://alma.helsinki.fi/doclink/9788>

Koulutuksen kehittämissuunnitelma 2007-2012 Viitattu 27.10.2009
<http://www.lapsiasia.fi/nyt/lausunnot/lausunto/view/1394723>

Lapsiasiavaltuutetun tehtävät. Viitattu 27.10.2009
<http://www.lapsiasia.fi/perustietoa/tehtavat>

Lapsen oikeuksien julistus. Viitattu 30.10.2009
http://www.unicef.fi/lapsen_oikeuksien_julistus

Lapsen oikeuksien sopimus. Viitattu 30.10.2009
http://www.unicef.fi/lapsen_oikeuksien_sopimus

Lapsijärjestöjen selvitys lapsen oikeus -tiedotuksesta. Viitattu 17.11.2009
http://www.pelastakaalapset.fi/assets/files/fi/lapsen-oikeudet/LOS_tiedotus_selvitys_2004.pdf

Lastensuojelun keskusliitto. Viitattu 12.11.2009
http://www.lskl.fi/showPage.php?page_id=42

Lukion opetussuunnitelman perusteet 2003. Viitattu 15.11.2009
http://www.oph.fi/download/47345_lukion_opetussuunnitelman_perusteet_2003.pdf

Mannerheimin lastensuojeluliitto. Lausunto 2008. Viitattu 11.11.2009
http://www.mll.fi/ajankohtaista/kannanotot_ja_lausunnot/?x41070=3332901

Mäkinen, Paavo 2009 Euroopan unioni lapsen oikeuksien edistäjänä. Viitattu 30.10.2009
<http://www.lapsiasia.fi/nyt/puheenvuorot/puheet/puhe/view/1415575>

Nuutinen, Pirjo 2008 Lasten oikeuksista ja pedagogisesta vallankäytöstä Viitattu 24.11.2009

<http://sokl.joensuu.fi/verkkojulkaisut/monitiet/nuutinen.htm>

Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet. 2004. Viitattu 10.10.2009

http://www02.oph.fi/ops/perusopetus/pops_web.pdf

Suomen opettajaksi opiskelevien liitto. Viitattu 25.4.2009

<http://www.sool.fi>

Taksvärkki ry

<http://www.taksvarkki.fi>

Tutkimus suomalaisten lapsen oikeus -tiedoista. Opetusministeriö. Viitattu 15.11.2009

<http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2009/09/los.html?lang=fi,>
www.minedu.fi/.../lapset.../lapsenoikeudet/.../Lasten_oikeudet_raportti_280809.ppt

Tutkimus yläkoulujen lapsen oikeus -käsityksistä. Unicef. Viitattu 18.11.2009

http://www.unicef.fi/files/unicef/pdf/Tutkimus_ylakoululaisten_ihmis-_ja_lapsenoikeus-_kasityksista.pdf

Unicef. Lapsen oikeuksien sopimuksen lisäpöytäkirjat. Viitattu 17.11.2009

http://www.unicef.fi/LOS_lisapoytakirjat

Unicef. Tietoa lapsen oikeuksista maailmalla. Viitattu 20.11.2009

<http://www.unicef.fi/turva>

Unicefin lausunto 2008. Viitattu 17.11.2009

http://www.unicef.fi/lausunto_290208

Uutinen lapsiasiavaltuutetusta. Viitattu 18.5.2009

<http://www.edilex.fi/uutiset/6098.html>

LIITTEET

Liite 1

Kysely opettajille

Hyvä opettaja!

Tutkimme opettajien kiinnostusta sekä mielenkiintoa ja tarvetta lapsen oikeuksia käsittelevälle materiaalipaketille. Taksvärkki ry (www.taksvarkki.fi) yhdessä Suomen opettajaksi opiskelevien liiton (www.sool.fi) kanssa tuottaa kevään kuluessa oppaan aiheen käsittelyyn oppitunneilla,. Nyt juuri sinulla on hyvä tilaisuus vaikuttaa oppaan sisältöihin ja laajuuteen! Ei toisaalta haittaa, vaikket tietäisi aiheesta mitään, sillä tarvitsemme tietoa myös siitä, kuinka paljon opettajat itse tietävät YK:n lapsen oikeuksien sopimuksesta.

Kyselyn tuloksia käytetään oppaan kehittelyyn ja suunnitteluun, sekä yhteisöpedagogiopiskelijan opinnäytetyön tutkimusmateriaalina. Kysely toteutetaan myös opettajaksi opiskeleville ja peruskoulun oppilasryhmille hieman kysymysten painotuksia muuttaen.

Kyselyyn vastaaminen vie maksimissaan 15 minuuttia ja sisältää paljon monivalintakysymyksiä, joten vastaaminen on myös helppoa. Kyselyyn pääset linkkiä klikkaamalla. Vastausaikaa on torstaihin 18.2.2009 asti. Kiitämme vastauksistasi jo etukäteen, sillä jokainen vastaus edesauttaa mielekkään ja hyödyllisen materiaalin kehittämisessä!

Lisätietoja antaa: Justiina Nielikäinen

[justiina.nielikainen\(at\) taksvarkki.fi](mailto:justiina.nielikainen(at)taksvarkki.fi)

Kysymyksiin vastataan valitsemalla sopivin vaihtoehto tai kirjoittamalla tekstikenttään pyydetty vastaus. Joissakin kysymyksissä on mahdollisuus joko rastia sopivin vaihtoehto, tai vastata avoimeen kysymykseen, vastaa todenmukaisimpaan koh-

taan tai kohtiin.Viemällä hiiren joidenkin kysymysten kohdalla olevien kysymysmerkkien päälle, saat lisäinformaatiota kysymykseen vastaamisen helpottamiseksi.

I Taustatiedot

1. Sukupuoli

- Nainen
 Mies

Asuinkunta

2. Toimitko [?](#)

- Lastentarhanopettajana
 Luokanopettajana
 Erityisopettajana
 Aineenopettajana peruskoulussa
 Aineenopettajana lukiossa

Jos toimit aineenopettajana, mitä ainetta opetat?

3. Kuinka kauan olet toiminut opettajana? [?](#)

4. Milloin olet valmistunut opettajaksi?

II Omat tiedot lapsen oikeuksien sopimuksesta

5. Oletko tutustunut lapsen oikeuksien sopimukseen?

- Kyllä
 En

6. Missä olet sopimukseen tutustunut?

- En ole tutustunut
 Opetus- tai oppimateriaalien avulla
 Vapaaehtoisessa koulutuksessa
 Yliopistolla
 Internetissä

Sanomalehtien, tv:n tai radion välityksellä
Muuta kautta, mitä?

7. Kiinnostaisiko sinua tutustua paremmin lapsen oikeuksien sopimukseen? [?](#)

8. Kuinka monta sopimukseen kirjattua lapsen oikeutta luulisit tietäväsi?

0 1-3 4-6 7-9 10-12 13-15 yli 15

Valitse sopivin

9. Kirjoita omin sanoin vähintään kaksi lapsen oikeutta:

III Lapsen oikeuksien opetus koulussa

10. Minkä aineen/aineiden oppitunnit soveltuvat mielestäsi lapsen oikeuksien käsittelyyn?

11. Onko mielestäsi opettajalla velvollisuus tietää lapsen oikeuksista?

- Kyllä
 Ei
 En osaa sanoa

12. Oletko kertonut oppilaillesi lapsen oikeuksista?

- Kyllä
 En

Mikäli vastasit kieltävästi siirry kohtaan V Syyt aiheen käsittelemättömyyteen (kysymys 16.)

IV Käytetyt materiaalit

13. Mitä materiaalia käytit apuna käsitellessäsi lapsen oikeuksia?

- Ulkopuolista kouluttajaa/kouluvierailijaa
- Itse kehiteltyä materiaalia

Oppikirjaa, mitä?

Valmiita menetelmäoppaita, mitä?

Muuta, mitä?

14. Olivatko saatavilla olevat materiaalit mielestäsi käyttökelpoisia?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

15. Kaipaisitko materiaaleihin joitakin muutoksia? Valitse niin monta kuin tahdot

- Materiaalit ovat hyviä sellaisenaan
- Kaipaisin selkeämpiä ohjeita menetelmien käyttöön/materiaaleihin yleensä
- Lapsen oikeuksiin keskittyviä materiaaleja ei ole tarpeeksi saatavilla
- Materiaalit eivät käsittele tasapuolisesti kaikkia lapsen oikeuksia
- Lapsen oikeuksia käsittelevissä materiaaleissa unohdetaan velvollisuudet
- Lapsen oikeuksia on vaikeaa käsitellä opetussuunnitelman puitteissa
- Menetelmät ovat tylsiä tai yksipuolisia
- Menetelmien käyttö on hankalaa ilman perusteellisia taustatietoja aiheesta
- Menetelmät vievät liikaa aikaa oppitunneilta

Muuta, mitä?

Jatka kohdasta VI, menetelmä- ja materiaalityövomukset (kysymys 17.)

V Syyt aiheen käsittelemättömyyteen

16. Miksi et ole käsitellyt lapsen oikeuksia koulussa? Voit valita useamman

- En koe lapsen oikeuksien opettamista koulun tehtävänä
- Minulla ei ole ollut aikaa
- Ei kuulu opetettavaan aineeseen
- En ole itsekään tiennyt lapsen oikeuksista
- En ole löytänyt sopivaa materiaalia aiheen käsittelyyn
- Ei kiinnosta
- Oppikirjoissa ei ole aiheeseen liittyviä tehtäviä

Muu syy, mikä?

VI Menetelmä-ja materiaalityövomukset

17. Millaisia välineitä kaipaisit lapsen oikeuksien käsittelyyn, miksi?

18. Missä muodossa olevaa materiaalia käyttäisit mieluiten?

- Sähköistä (Internet- tietokannat, tietokonepelit ym.)
- Painettua (menetelmäoppaat, tehtävävihot, lautapelit ym.)
- Äänitettyä (cd:t, mp3:t, dvd:t ym.)

VII Palaute

19. Ajatuksia Lapsen oikeuksista, palautetta lomakkeesta ym. ajatuksia. Sana on

vapaa.

Kiitos vastauksistasi!

Liite 2

Kysely opettajaopiskelijoille

Tutkimme opettajaopiskelijoiden tietoja YK:n lapsen oikeuksien sopimuksesta, sekä kartoitamme mielenkiintoa ja tarvetta lapsen oikeuksia käsittelevälle materiaali-paketille. Taksvärkki ry (www.taksvarkki.fi) yhdessä Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liiton (www.sool.fi) kanssa tuottaa kevään kuluessa oppaan aiheen käsittelyyn oppitunneilla, ja nyt juuri sinulla on hyvä tilaisuus vaikuttaa oppaan sisältöihin ja laajuuteen! Ei toisaalta haittaa, vaikket tietäisi aiheesta vielä mitään, sillä tarvitsemme tietoa myös siitä, kuinka paljon asiaa on esimerkiksi opettajien koulutuksessa käsitelty.

Kyselyn tuloksia käytetään oppaan kehittelyyn ja suunnitteluun, sekä yhteisöpedagogiopiskelijan opinnäytetyön tutkimusmateriaalina. Kysely toteutetaan myös opettajille ja peruskoulun oppilasryhmille hieman kysymysten painotuksia muuttaen.

Kyselyyn vastaaminen vie maksimissaan 15 minuuttia ja sisältää paljon monivalintakysymyksiä, joten vastaaminen on myös helppoa. Vastausaikaa on keskiviikkoon 4.2.2009 asti. Kiitämme vastauksistasi jo etukäteen, sillä jokainen vastaus edesauttaa mielekkään ja hyödyllisen materiaalin kehittämisessä!

Lisätietoja antaa: Justina Nielikäinen

[justiina.nielikainen \(at\) taksvarkki.fi](mailto:justiina.nielikainen@taksvarkki.fi)

Kysymyksiin vastataan valitsemalla sopivin vaihtoehto tai kirjoittamalla tekstikenttään pyydetty vastaus. Joissakin kysymyksissä on mahdollisuus joko rastia sopivin vaihtoehto, tai vastata avoimeen kysymykseen, vastaa todenmukaisimpaan kohtaan tai kohtiin. Viemällä hiiren joidenkin kysymysten kohdalla olevien kysymysmerkkien päälle, saat lisäinformaatiota kysymykseen vastaamisen helpottamiseksi.

I Taustatiedot

Sukupuoli

- Nainen
 Mies

Ikä

Opiskelupaikkakunta

Opintojen kesto [?](#)

- opintopisteitä
 opintoviikkoja

Opiskeletko

- Luokanopettajaksi
 Aineenopettajaksi
 Erityisopettajaksi
 Lastentarhanopettajaksi

Mikäli opiskelet aineenopettajaksi, minkä aineen [?](#)

II Omat tiedot lapsen oikeuksien sopimuksesta

Oletko tutustunut lapsen oikeuksien sopimukseen?

- Kyllä
 En

Missä olet sopimukseen tutustunut?

- Opetus- tai oppimateriaalien avulla
 Vapaaehtoisessa koulutuksessa
 Opettajankoulutuksen yhteydessä
 Internetissä
 Sanomalehtien, tv:n tai radion välityksellä

Muuta kautta, mitä?

Jos et ole tutustunut lapsen oikeuksien sopimukseen, kiinnostaisiko sinua tutustua? [?](#)

Kuinka monta sopimukseen kirjattua lapsen oikeutta luulisit tietäväsi?

0 1-3 4-6 7-9 10-12 13-15 yli 15

Valitse sopivin

Kirjoita omin sanoin vähintään kaksi lapsen oikeutta:

III Lapsen oikeuksien käsittely koulutuksessa

Onko mielestäsi opettajalla velvollisuus tietää lapsen oikeuksista?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

Pitäisikö yliopistoilla mielestäsi olla velvollisuus kertoa opettajaopiskelijoille lapsen oikeuksista?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

Minkä verran lapsen oikeuksiin on koulutuksessasi paneuduttu? [?](#)

Pitäisikö lapsen oikeuksia käsitellä enemmän opettajankoulutuksessa? [?](#)

Oletko osallistunut lapsen oikeuksia käsittelevään koulutukseen?

- Yliopiston lapsen oikeuksia käsittelevään opintokokonaisuuteen
  - Yksittäisille asiaa käsitteleville luennoille osana pakollista kurssia
  - Yksittäisille asiaa käsitteleville luennoille omasta mielenkiinnosta
- Jonkin järjestön aihetta käsittelevään seminaariin tai tapahtumaan, mihin?

Muuhun koulutukseen, mihin?

Jos lapsen oikeuksia on käsitelty yliopistosi kurssilla, mihin opintokokonaisuuteen se liittyi?

IV Lapsen oikeuksien materiaalit

Oletko tutustunut joihinkin lapsen oikeuksien materiaaleihin?

- En ole
- Olen

Mihin?

Oletko käyttänyt joitakin lapsen oikeuksien materiaaleja esim. opetuksessa?

?

- En ole käyttänyt
- Ulkopuolista kouluttajaa
- Itse kehiteltyä materiaalia

Oppikirjaa, mitä?

Valmiita menetelmäoppaita, mitä?

Muuta, mitä?

Jos olet käyttänyt jotakin materiaalia, oliko se mielestäsi toimiva?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

Kaipaisitko materiaaleihin joitakin muutoksia? Valitse niin monta kuin tahdot

- Materiaalit ovat hyviä sellaisenaan
- Kaipaisin selkeämpiä ohjeita menetelmien käyttöön/materiaaleihin yleensä
- Lapsen oikeuksiin keskittyviä materiaaleja ei ole tarpeeksi saatavilla
- Materiaalit eivät käsittele tasapuolisesti kaikkia lapsen oikeuksia
- Lapsen oikeuksia käsittelevissä materiaaleissa unohdetaan velvollisuudet
- Lapsen oikeuksia on vaikeaa käsitellä opetussuunnitelman puitteissa
- Menetelmät ovat tylsiä tai yksipuolisia
- Menetelmien käyttö on hankalaa ilman perusteellisia taustatietoja aiheesta
- Menetelmät vievät liikaa aikaa oppitunneilta

Muuta, mitä?

Millaisia välineitä kaipaisit lapsen oikeuksien käsittelyyn, miksi?

Missä muodossa olevaa materiaalia käyttäisit mieluiten?

- Sähköistä (Internet- tietokannat, tietokonepelit ym.)
- Painettua (menetelmäoppaat, tehtävävihot, lautapelit ym.)
- Äänitettyä (cd:t, mp3:t, dvd:t ym.)

V Palaute

Ajatuksia Lapsen oikeuksista, palautetta lomakkeesta ym. ajatuksia. Sana on vapaa.

